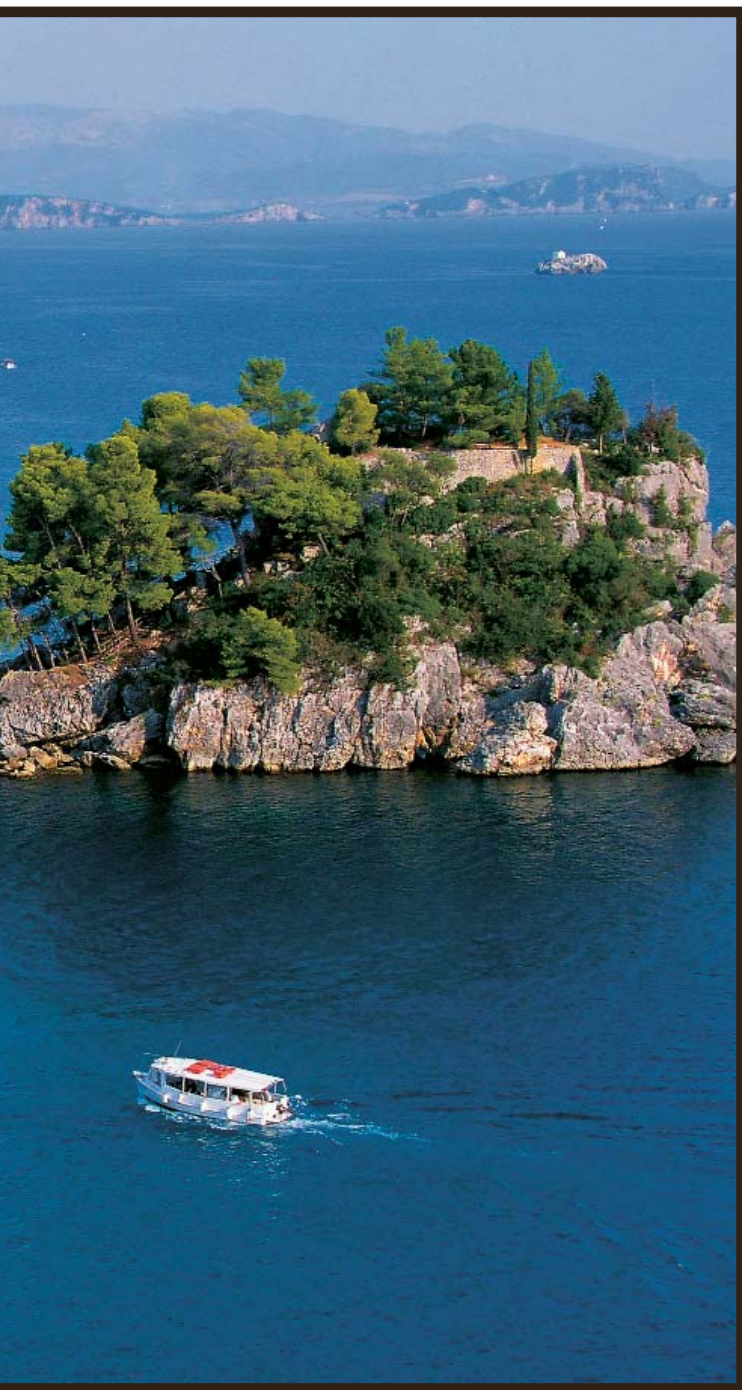

ΠΑΡΓΑ Η ΓΟΗΤΕΙΑ ΤΟΥ ΙΟΝΙΟΥ

“ Φανταστικοί
βραχώδεις γκρεμοί,
στεφανωμένοι από ερείπια
πύργων και τείχη οχυρών,
μαύροι, χαίνοντες ύφαλοι
που προεξέχουν σαν δόντια
από τη θάλασσα,
καλοζωγραφισμένα βουνά,
γραφικοί συνοικισμοί και
μναρέδες, ένας ευρύς
κόλπος αγκαλιασμένος από
μια διπλή αμμονδιά όπου
φλοισβίζει η ανοιχτή δυτική
θάλασσα. Αυτή είναι η
Πάργα, ένα μέρος για
ονειροπόληση μέσα σε
γαλήνια έκσταση...”

Λουδοβίκος Σαλβατώρ

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΘΕΟΦΙΛΟΣ Δ. ΜΠΑΣΓΙΟΥΡΑΚΗΣ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ΣΠΥΡΟΣ ΒΑΓΓΕΛΑΚΗΣ

Η ΠΡΩΤΗ ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΓΑ - μια εικοσαετία περίπου

πριν- υπήρξε ολίγον επεισοδιακή. Στο τέλος μιας κουραστικής μέρας με ατελείωτα δύσκολα χιλιόμετρα στην Ήπειρο, είχα βρεθεί στη γραφική πολιτεία να ψάχνω απελπισμένα ένα κατάλυμα.

Αύγουστος καθώς ήταν, τα πάντα είχαν κυριευθεί από χιλιάδες επισκέπτες. Όλες μου οι προσπάθειες για την εύρεση μιας - ταπεινής έστω - γωνιάς απέβαιναν, η μια μετά την άλλη, άκαρπες. Έπρεπε λοιπόν να επιλέξω: ή θα κοιμόμουν άβολα στο αυτοκίνητο ή θα ξεκινούσα νυχτιάτικα για ...άλλες πολιτείες.

-Ψάχνετε για δωμάτιο; με ρωτάει ξαφνικά μια ηλικιωμένη κυρούλα.

-Δυστυχώς ναι, δεν υπάρχει όμως τίποτε.

-Αν δεν έχετε ιδιαίτερες απαιτήσεις, μου προσφέρει ένα ράντσο στην κουζίνα του σπιτιού μου.

Απαιτήσεις είχα, τη στιγμή όμως εκείνη η μοναδική προτεραιότητα ήταν να βρώ ένα κρεβάτι και μια στέγη πάνω απ' το κεφάλι μου. Ακολούθησα για λίγο την κυρούλα στο στενάκι. Η διανυκτέρευση, ή μάλλον η απόπειρα διανυκτέρευσης, καταγράφεται στις αναμνήσεις εκείνες, που αρχικά είναι δυσάρεστες, με την πάροδο όμως και το φιλτράρισμα του χρόνου θεωρούνται γραφικές, όπως περίπου και οι αναμνήσεις του Στρατού.

Δεν ήταν μόνον η στενότητα του χώρου και οι ποικίλες οσμές της Παργίτικης κουζίνας ούτε ο εκκωφαντικός θόρυβος από το παρακείμενο μπαράκι. Ήταν κυρίως οι υπόλοιποι - νεαροί-ενοικιαστές, που είχαν γυρίσει αργά σε κατάσταση ευθυμίας και, σχεδόν ως τα χαράματα, μπαίνον-βγαίναν στην κουζίνα και άνοιγαν τη βρύση, για να σβήσουν τη δίψα τους με άφθονο νερό.

Κατάκοπος το άλλο πρωί αγκομαχούσα στα σκαλοπάτια για το Κάστρο. Λίγο αργότερα η Πάργα έκανε ό,τι μπορούσε για να αμβλύνει τις αρνητικές μου εντυπώσεις, με την μεγαλειώδη φυσική της ομορφιά και τις θαυμάσιες αλλά κουμοβριθείς της παραλίες.

Υποσχέθηκα στον εαυτό μου να μην ξαναπάω Αύγουστο στην Πάργα. Φαίνεται όμως, πως την απώθησα από τους προορισμούς μου, για πολύ περισσότερο χρόνο απ' όσο έπρεπε...

ΜΑΡΤΙΟΣ ΤΟΥ 2004

Καθώς καθηγορίζουμε τις τελευταίες στροφές, αναρωτιέμαι πώς να είναι η Πάργα μετά από τόσα χρόνια, αν εξακολουθεί να είναι το ίδιο γοητευτική και θελκτική. Οι λεπτομέρειες έχουν - σε μεγάλο βαθμό - ξεφύγει από τη μνήμη μου. Διατηρούνται ωστόσο ζωντανές κάποιες εικόνες απαραμίλλης ομορφιάς, ο λόφος με το Κάστρο, τα λαβυρινθώδη στενορρύμια, οι παραλίες και τα νησάκια. Όσα χρόνια κι αν περάσουν οι εικόνες αυτές παραμένουν αναλλοίωτες και χαρίζουν στην Πάργα μια ιδιαίτερη ταυτότητα που την κάνει μοναδική σε σχέση με κάθε άλλο παραθαλάσσιο ή ηπειρωτικό τόπο στην Ελλάδα. Να πώς περιέγραφε την Πάργα, στο ομώνυμο βιβλίο του το 1906 ο

μεγάλος Ιταλός συγγραφέας, περιηγητής και ιστορικός **Λουδοβίκος Σαλβατόρ**: "*Φανταστικοί βραχώδεις γκρεμοί, στεφανωμένοι από ερείπια πύργων και τείχη οχυρών, μαύροι, χαίροντες ύφαλοι που προεξέχουν σαν δόντια από τη θάλασσα, καλοζωγραφισμένα βουνά, γραφικοί συνουκισμοί και μινωρέδες, ένας ευρύς κόλπος αγκαλιασμένος από μια διπλή αμμονδιά όπου φλοισβίζει η ανοιχτή δυτική θάλασσα. Αυτή είναι η Πάργα, ένα μέρος για ονειροπόληση μέσα σε γαλήνια έκσταση...*

Η κλασική ομορφιά των κύριων περιγραμμάτων, των ορεινών τοπίων και των προοπτικών, η αγριότητα των ακτών, η γραφική διάταξη των βράχων, η μαγευτική όψη των κοντινών νησιών, σπάνια βρίσκονται μαζί σε έναν τόπο και σε τέτοιο αριθμό, έτσι που δικαιολογημένα μπορεί κανείς να ονομάσει την Πάργα ένα

◀ **Αεροφωτογραφία της Πάργας με όλα τα χαρακτηριστικά τοπογραφικά σημεία που την έχουν κάνει διάσημη, τους κοηπίσκους "Μικρό" και "Μεγάλο Κρουονέρι", το λιμάνι της πόλης και τον λόφο με το κάστρο.**

Η περιοχή της Πάργας κυριαρχείται από απέραντους ελαιώνες. Τα ελαιόδεντρα είναι πανύψηλα και τα περισσότερα υφίστανται από την εποχή της Βενετοκρατίας, όπου σε κάθε κάτοικο είχε δοθεί από τον κρατικό θησαυρό ένα βενετικό τάλλητρο αμοιβή για κάθε ελιά που φύτευε. Υπάρχουν λοιπόν ελαιόδεντρα που η ηλικία τους φτάνει και τους 6 αιώνες.

παράδεισο για τον ποιητή και τον τοπιογράφο. Δεν υπάρχει ούτε η παραμικρή λεπτομέρεια που να υπολείπεται σε ομορφιά και να μοιάζει αταίριαστη μέσα στη γενική εικόνα. Απ' την πρώτη στιγμή που φτάνει κάποιος στην Πάργα, νιώθει αμέσως συνεπαρμένος από την ομορφιά του τόπου. Και με κάθε αλλαγή της θέσης του παρατηρητή το τοπίο φαίνεται ακόμα θελκτικότερο από πριν. Όλα θέλει κανείς να τα σχεδιάσει και όλα να τα καταγράψει...

Μόλις περάσει η έκσταση της πρώτης στιγμής, το πνεύμα συγκεντρώνεται στα ωραιότερα σημεία. Και απολαμβάνοντας αυτή τη στιγμή, ρουφάει σαν από ένα ποτήρι όλη τη γλυκύτητα της ομορφιάς - μια γλυκύτητα σαν του μελιού - αυτού του υπέροχου τοπίου, που μόνον Ελληνικές εικόνες μπορούν να προσφέρουν".

Σταματάμε για λίγο στους ήπιους λοφίσκους πάνω από την Πάργα. Χάνεται το βλέμμα στις γλυκύτατες πλαγιές των απέραντων ελαιώνων, ξεστρατίζει για λίγο στους όγκους των βουνών κι ύστερα αγναντεύει μακριά κατά το

νότο, συναντάει τις αιχμηρές εξάρσεις των κάβων, των βραχονησίδων και του κάστρου. Πέρα μακριά, στα όρια της ο όραση, βυθίζεται γαλήνεμη στην απεραντοσύνη του Ιονίου. Κάθε ταξιδευτής οφείλει στον εαυτό του μια στάση σε σημείο μακρινό πάνω απ' την Πάργα, πριν χαθεί στα πολύπλοκα στενά της και στην πολύβουη ζωή και κίνηση της πόλης. Μόνον έτσι θα αισθανθεί την αγνή και εξαυλωμένη εικόνα του τοπίου, μακριά από τις λεπτομέρειες, που κάποτε είναι οδυνηρές εξαιτίας των επεμβάσεων των ανθρώπων και της ανάγκης για ανάπτυξη. Ο οικισμός, ασφυκτιώντας στα αρχικά στενά του όρια, έχει επεκταθεί στους ελαιώνες, κυρίως με την μορφή καταλυμάτων, που δεν είναι πάντοτε καλαισθητά. Η αιτιολογία βέβαια υπάρχει και είναι κατανοητή σ' ένα βαθμό. Ήταν τόσο εκρηκτική η τουριστική άνοδος της Πάργας τις τελευταίες δεκαετίες, που ντόπιοι και ξένοι άρχισαν να συνωθούνται και να διαγκωνίζονται μέσα και γύρω από την Πάργα για την

- ▶ **Διονύσιος Τσόκος.** Η Φυγή από την Πάργα, λάδι σε μουσαμά 76 X 100.
- ▶ Η γλυπτή παράσταση έξω από την εκκλησία των Αγίων Αποστόλων, που αναπαριστά την ιστορική "Φυγή των Παργινών" την ημέρα της Μ. Παρασκευής στις 15 Απριλίου του 1819.

μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή στο κερδοφόρο τουριστικό προϊόν.

Αναρίθμητα ενοικιαζόμενα δωμάτια, ξενοδοχεία και μαγαζιά κάθε είδους ξεφύτρωσαν σε κάθε πιθανό και απίθανο σημείο της περιοχής, στα γύρω χωριά, στις παραλίες και στους ελαιώνες. Τους θερινούς - ιδιαίτερα - μήνες αιχμής ένας τεράστιος αριθμός Ελλήνων και ξένων τουριστών επιλέγουν την Πάργα ως τον ιδανικό τόπο διακοπών τους, έναν τόπο που συνδυάζει την απaráμιλλη φυσική ομορφιά με τον κοσμοπολίτικο - αν και τόσο συνωσι-σμένο - χαρακτήρα της πολιτείας.

Στην ηρεμία του Μαρτίου κατηγορούμε τις ήπιες λοφοπλαγιές, κυριευμένες από τον σφιχτό εναγκαλισμό της πυκνής βλάστησης και του αργυροπράσινου ελαιώνα. Κάθε στιγμή αισθανόμαστε όλο και πιο πολύ να ταυτιζόμαστε μ' αυτό το εκπληκτικό τοπίο της Πάργας. Δεν είχε άδικο ο Σαλβατώρ όταν παρατηρούσε, ότι "λίγες τοποθεσίες της Μεσογείου μπορούν να συναγωνιστούν την Πάργα σε ομορφιά. Ο πλούτος της βλάστησης, που όμοιος του δύσκολα ξαναβρίσκεται, εννοημένος από το εύφορο έδαφος και από το μεγάλο πλήθος των πηγών, επενεργεί τελείως ακατανίκητα".

Αλλά και από το κλίμα της Πάργας είχε εντυπωσιαστεί ο Σαλβατώρ που αναφέρει:

"Η ηπιότητα του κλίματος, ο υγιεινός αέρας που φυσάει ανεμπόδιτος και ορμητικός από τη θάλασσα και η δροσιά που χαρίζει το καλοκαίρι το γειτονικό υψηλό βουνό, μεταφέρουν τη ζωογόνα φρεσκάδα της θάλασσας χωρίς να επηρεάζονται από τους καύσωνες κάποιας γειτονικής χώρας. Και η ίδια η θέση της πόλης συμβάλλει πολύ σ' αυτό το διπλό πλεονέκτημα. Γιατί προστατευμένη το χειμώνα από τα ψηλά βουνά, που υψώνονται πίσω της σαν τείχος, δέχεται απ' την άλλη μεριά το φιλή της ανοικτής θάλασσας. Ακόμα και τεχνητά να την είχαν δημιουργήσει, δεν θα μπορούσαν να σκεφτούν καλύτερη τοποθεσία".

ΜΙΑ ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΣΗ ΣΤΑ ΣΤΕΝΟΡΡΥΜΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΤΗΣ ΠΑΡΓΑΣ

Στις βόρειες παρυφές της Πάργας, δύο περίπου χιλιόμετρα από το κέντρο της, δεσπόζει δίπλα στο δρόμο ένα σπίτι μοναχικό και ωραίο. Από το υπέροχο μπαλκόνι του - αληθινό βιγλάτορα όλης της περιοχής - είχαμε την ευτυχία ν' αγναντέψουμε τις καμπυλόγραμμες πλαγιές του περιφημού ελαιώνα και στο βάθος του ορίζοντα ένα μέρος του κάστρου, της πόλης και της θάλασσας. Στο υόγειό του πάλι είχαμε την τύχη να

βρεθούμε σ' έναν χώρο με έντονη την αύρα από το παρελθόν και την ιστορία της όμορφης πολιτείας του Ιονίου. Εκεί, ανάμεσα σε αναρίθμητα βιβλία, σπάνια και πολύτιμα, ο φιλόλογος καθηγητής, ιστοριοδίφης και πρώην Γυμνασιάρχης της Πάργας **Θανάσης Σινάκος** επιχείρησε στον λίγο χρόνο που διέθετε, να μας μυήσει στην ιστορία και στην ψυχή αυτού του τόπου.

Καταγόμενος από τα Βασιλικά της Θεσσαλονίκης αλλά ζώντας πάνω από τέσσερις δεκαετίες στην Πάργα και αναδιψώντας συνεχώς συγγράμματα και πηγές, αισθάνεται - και πράγματι είναι - πολύ πιο ειδήμων για τον τόπο από τους κατοίκους του. Με έναν τέτοιο αναντικατάστατο ξεναγό, ξεκινάμε να γνωρίσουμε την Πάργα, όσο είναι δυνατόν να γνωρίσει κανείς σε μερικές μέρες την ανεξάντλητη σε ιστορικά γεγονότα και φυσική ομορφιά πολιτεία του Ιονίου.

Η περιδιάβασή μας αρχίζει με αφετηρία την πετρόχτιστη εκκλησία του **Αγίου Νικολάου** στο κέντρο του οικισμού. Κατηφορίζουμε την οδό **Αλεξ. Μπάγια** και στην αριστερή γωνία συναντάμε δύο σπίτια του 19ου αιώνα, με τα χαρακτηριστικά μικρά παράθυρα στον β' όροφο. Τα σπίτια αυτά με την ιδιαίτερη ταυτότητα, έτσι όπως είναι εγκλωβισμένα στα νεώτερα κτίσματα, μοιάζουν με μια μικρή ανάσα παρελθόντος, που ασφυκτιά ανάμεσα στις σύγχρονες - και όχι πάντα καλαισθητές - αρχιτεκτονικές γραμμές.

Στρίβουμε για λίγο δεξιά στην μικρή εκκλησία του **Αγίου Δημητρίου**. Κάτω από το πέτρινο δάπεδο βρίσκεται ενταφιασμένος, σύμφωνα με την εγχάρακτη επιγραφή, ο **Γεώργιος Ζούλλας** που απεβίωσε την 4η Αυγούστου του 1856. Ήταν αρκετά διαδεδομένη η συνήθεια να ενταφιάζονται κάτω από το δάπεδο των εκκλησιών, μέλη της οικογένειας των κλητόρων της εκκλησίας.

Το εκκλησιάκι βρίσκεται στην γωνία της οδού **Abensberg**, Γερμανικής πόλης που αδελφοποιήθηκε πριν λίγα χρόνια με την Πάργα. Πιο πίσω σε μια μικρή πλατεία, δεσπόζει το παλιό τριώροφο αρχοντικό του ευεργέτη της

Πάργας **Β. Ε. Βασιλά**, που προορίζεται να στεγάσει το Δημαρχείο της πόλης. Δίπλα του περνάει ένα στενό δρομάκι με μερικά παλιά σπιτάκια ακατοίκητα. Στρίβοντας το δρομάκι δεξιά βρισκόμαστε μπροστά στην εκκλησία των **Αγίων Αποστόλων**, με γλυπτή παράσταση έξω από το Ιερό, που αναπαριστά την πασίγνωστη και ιστορική **Φυγή των Παργινών**, την ημέρα της Μεγάλης Παρασκευής στις 15 Απριλίου του 1819. Είχε προηγηθεί από τους Βρετανούς η πώληση της Πάργας στον Αλή Πασά των Ιωαννίνων αντί του ποσού των 150.000 λιρών. Μη μπορώντας να αντέξουν την κυριαρχία του Πασά τέσσερις χιλιάδες Παργινοί επιβίβαστηκαν σε πλοία και ξεναυτεύτηκαν στην Κέρκυρα και σε άλλα Ιόνια νησιά. Η φυγή τους όμως αυτή συνοδεύτηκε από μια πράξη μοναδική στην Ελληνική και παγκόσμια ιστορία. Την περιγράφει, μεταξύ άλλων ιστορικών και συγγραφέων, και ο Γάλλος φιλέλληνας **Francois Lenormant** με τα παρακάτω λόγια: *"Οι Πάργιοι, πωληθέντες ούτω παρά το δίκαιον των εθνών επροτίμησαν να εγκαταλείψωσι την πατρίδα των και να ζητήσωσιν αλλαχού τόπον εις τον οποίον να ζήσωσιν εκτός της επηρείας των Τούρκων. Καθ' ην στιγμήν έμελλον να επιβιβασθώσιν εις πλοία, εκθάψαντες τα οστά των πατέρων των παρέδωκαν αυτά εις τας φλόγας, ίνα μη μείνωσιν εις γην, ην επέπρωτο να μολύνη η παρουσία των μουσουλμάνων. Η μνήμη αυτής της*

▼ Το διακοσμημένο με ωραίες εικόνες πέτρινο τέμπλο των Αγ. Αποστόλων.

▲ Ωραιότατο "βόθτο" στο κέντρο της Πάργας, ένα από τα ελάχιστα που έχουν απομείνει.

σκηής μένει ανεξάλειπτος εις τα χρονικά του Ελληνικού Έθνους".

Η εκκλησία των Αγίων Αποστόλων είναι παλιά, με εκκλησιαστικό μαρμάρινο δάπεδο που διατηρείται αυθεντικό και με θαυμάσιο ξυλόγλυπτο βημόθυρο, αληθινό λεπτούργημα. Οι μόνες τοιχογραφίες που σώζονται είναι στην κόγχη του Ιερού. Το τέμπλο είναι χτιστό και κοσμεύεται από αρκετές παλιές εικόνες, από τις οποίες η εικόνα του Αγ. Ιωάννου του Χρυσοστόμου στην αριστερή είσοδο του Ιερού, χρονολογείται από το 1884.

Αν συνεχίσουμε το ανηφοράκι πάνω από τους Αγίους Αποστόλους, σε μερικά λεπτά θα φτάσουμε στο Κάστρο. Αλλά και η προέκταση της οδού Abensberg, από το εκκλησιάκι του Αγ. Δημητρίου, οδηγεί επίσης γρήγορα στο Κάστρο. Όλα μοιάζουν να είναι τόσο προσιτά και ανθρώπινα στη Πάργα.

Στο δεύτερο δρομάκι προς το Κάστρο δεσπόζει το μεγάλο νεοκλασικό της οικογένειας

Παΐζη, με βαριά λιθοδομή στον πρώτο όροφο και μικρά σιδερόφρακτα παράθυρα, ενώ ο δεύτερος όροφος είναι σοβαντισμένος και φέρει στη σειρά μεγαλύτερα ορθογώνια παράθυρα.

Για τα σπίτια της Πάργας αναφέρει μεταξύ των άλλων ο Σαλβατόρ, ότι "είναι μια σύνθεση βενετικού και τούρκικου ρυθμού. Τα περισσότερα είχαν γύρω-γύρω τοίχο με έναν παρακείμενο κήπο. Κάθε σπίτι ήταν κάστρο με πολεμίστρες σε όλες τις πλευρές, από τις οποίες μπορούσαν να χτυπούν τους επιτιθέμενους. Η κύρια είσοδος ήταν πάνω από μια σειρά σκαλιά, που οδηγούσαν κάτω, στο μέρος που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε κελάρι. Από εκεί η άνοδος στον πρώτο όροφο γινόταν από μια καταπακτή και αυτό αποτελούσε μια επιπλέον ασφάλεια σε ενδεχόμενη επίθεση του εχθρού".

Κάτω από το σπίτι της οικογένειας Παΐζη

▼ Στο δρόμο προς το κάστρο δεσπόζει το πασίγνωστο νεοκλασικό της οικογένειας Βαθλιάνου, σε περίοπτη θέση πάνω από το λιμάνι της Πάργας.

▲ Ένα από τα ωραία νεοκλασικά της παραλίας, που θυμίζουν την αρχιτεκτονική και το χρώμα της παλιάς πόλης της Πάργας.

υπάρχει μια θολωτή στοά, από τις λίγες που έχουν απομείνει σήμερα στην Πάργα. Η στοά αυτή ονομάζεται "**βόλτο**" στην τοπική ονομασία (οι αντίστοιχες στοές στα μεσαιωνικά χωριά της Χίου ονομάζονται "**βοτιά**"). Μερικές δεκάδες μέτρα πιο πάνω περνάμε μπροστά από το πασίγνωστο νεοκλασικό της οικογένειας **Βαλλιάνου**, με απόλυτη θέα στο σύμπλεγμα των μικρών νησιών και στην παραλία της Πάργας. Το νεοκλασικό είναι βαμμένο με εντυπωσιακούς χρωματισμούς. Τα μπαλκονάκια του είναι μικρά με περίτεχνα σιδερένια κάγκελα, ενώ σ' όλη την πρόσοψη κυριαρχούν μεγάλα συμμετρικά παράθυρα.

Ο δρόμος ανηφορίζει με φαρδιά, ξεκούραστα

σκαλοπάτια, που ελίσσονται ανάμεσα σε αρκετά παραδοσιακά σπιτάκια με εξωτερικές πέτρινες σκάλες και αντερίδες. Λοξοδρομούμε για λίγο δεξιά σ' ένα στενάκι, που μας βγάζει στον ναύσκο του **Αγ. Ιωάννη του Παπύρη**, της οικογένειας Παπυραίων, με υπεραιωνόβια ελιά δίπλα στην είσοδο.

Γύρω από το εκκλησάκι θάλλουν πορτοκαλιές και λεμονιές, ορθώνονται όμως και μερικά υψηλά οικοδομήματα, που εμποδίζουν την ωραία θέα που είχε παλιά η εκκλησούλα προς τη θάλασσα. Στο εκκλησάκι διατηρείται το αυθεντικό πλακόστρωτο δάπεδο, ενώ υπάρχει πρόναος αλλά και πλάγιο κλίτος μετά την ΝΑ του είσοδο. Όπως πριν από λίγο στον ναύσκο

Εικόνες της παλιάς Πάργας από το βιβλίο “Πάργα” του Λ. Σαββατώρ. Στην αριστερή εικονίζεται ο τουρκικός μιναρές, που κατεδαφίστηκε τη δεκαετία του '50.

του Αγ. Δημητρίου, έτσι και σ' αυτόν τον οικογενειακό ναό βρίσκεται ενταφιασμένη μπροστά από την Ωραία Πύλη του Ιερού, με χρονολογία 1823, η **Αναστασία**, μέλος της οικογένειας Παπυραίων. Οι τοίχοι, είναι ασβεστοχρισμένοι, τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά. Η μόνη τοιχογραφία που διατηρείται είναι της Πλατυτέρας με μορφές ιεραρχών στην κόγχη του Ιερού.

Μετά το εκκλησάκι του Αγ. Ιωάννη βγαίνουμε στον πλάτανο της συνοικίας του "**Τουρκοπάζαρου**", που είναι ο κεντρικός δρόμος του Κάστρου. Διασώζεται ακόμη η πετροχτισμένη τούρκικη βρύση, ενώ το τζαμί που υπήρχε παλιότερα εκεί έχει κατεδαφιστεί κατά τη δεκαετία του '50. Στη θέση του τώρα έχει διαμορφωθεί μια πλατειούλα, που χρησιμοποιείται ως χώρος στάθμευσης. Από την πλατεία συνεχίζουμε για μερικές δεκάδες μέτρα προς τα βόρεια. Ανάμεσα από καινούργιες τριώροφες οικοδομές με καταλύματα, που η αρχιτεκτονική τους δεν συμβαδίζει με την ιστορικότητα της περιοχής, καταλήγουμε

σ' ένα σημείο, όπου μοιάζει σαν να σταμάτησε ο χρόνος. Εδώ, ανάμεσα σε λεμονιές και ελαιόδεντρα, εξακολουθούν να διατηρούνται, τα ερείπια του ιστορικού **Παλιού Σχολαρχείου** της Πάργας. Το λαμπρό αυτό εκπαιδευτήριο λειτουργούσε ήδη πριν από τα χρόνια του Αλή Πασά με φημισμένους δασκάλους και, ανάμεσά τους, τον **Χριστόφορο Περγραιβό** και τον περιφημο **Ανδρέα Ίδρωμένο**. Δίπλα σ' αυτά τα εγκαταλελειμμένα αλλά ένδοξα ερείπια, υψώνουν το ταπεινό τους ανάστημα μερικές παραγκούλες στη σειρά, μια μικρή κοινωνία ανθρώπων, που δείχνει τόσο απόμακρη και ξεκομμένη από τον θορυβώδη τρόπο ζωής και την ανάπτυξη της πόλης.

Από την μοναξιά του Σχολαρχείου επιστρέφουμε στην κίνηση του Τουρκοπάζαρου και ανηφορίζουμε αυτόν τον κεντρικό δρόμο με κατεύθυνση δυτική. Κάτω μας ακριβώς απλώνεται το εκπληκτικό θέαμα της αχανούς παραλίας του **Βάλτου**, μιας από τις ωραιότερες και πιο δημοφιλείς ακτές της Πάργας.

Η οδός της **Αγίας Αικατερίνης** μας οδηγεί

στον ομώνυμο ναύσκο, μετόχι της ιστορικής **Μονής Σινά**, με ελαιόδεντρο πολλών αιώνων κοντά στην είσοδο του ναού. Από ένα δρομάκι λίγο πιο πάνω φτάνουμε στο εκκλησάκι των **"Αγίων Τριών Παίδων"**, επίσης μετόχι της Μονής Σινά. Κάποτε το φημισμένο αυτό μοναστήρι κατείχε μεγάλη κτηματική περιουσία σ' όλη τη γύρω περιοχή. Ελάχιστα σπίτια έχουν απομείνει απ' τα παλιά, τα περισσότερα είναι σύγχρονες κατοικίες και ενοικιαζόμενα δωμάτια.

Επιστρέφουμε στον πλάτανο και στην κεντρική οδό **Ιωάν. Δημουλίτσα Πατατούκου**, που πολύ λίγο διατηρεί τον παραδοσιακό της χαρακτήρα, αφού σ' όλο της το μήκος στεγάζει μαγαζιά και καταλύματα.

Ο δρόμος αυτός σ' ένα λεπτό οδηγεί στην είσοδο του Κάστρου, εμείς όμως αναβάλλουμε την επίσκεψή μας σ' αυτό το κορυφαίο σημείο της Πάργας και κατηφορίζουμε την οδό της **23ης Φεβρουαρίου**, που ονομάστηκε έτσι σε ανάμνηση της 23ης Φεβρουαρίου του

μικρής πολιτείας του Ιονίου.

Μετά από 200 περίπου μέτρα η ευθεία της παραλίας τελειώνει, προεκτείνεται αριστερά ως τη μικρή πλατεία **Κανάρη**. Η ονομασία της πλατείας προς τιμήν του ενδοξότερου μπουρλοτιέρη του '21 δεν είναι τυχαία, αφού στην πόλη είναι εδραιωμένη η πεποίθηση, ότι ο θρυλικός θαλασσομάχος του Αιγαίου γεννήθηκε στην Πάργα! Στο σχετικό βιβλίο του με τίτλο **"Ο ΠΥΡΠΟΛΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ ΚΑΝΑΡΗΣ, Ένας Ψαριανός από την Πάργα"**, ο συγγραφέας του **Γ.Ε. Κομπίλας** ανάμεσα σε άλλα τεκμήρια για την καταγωγή του Πυρπολητή, αναφέρει τη γραπτή μαρτυρία του Βαλαωρίτη, ότι το 1863 που ευρίσκετο στην Κέρκυρα, έκανε μαζί με τον Κανάρη μια εκδρομή στην Πάργα, που αναφέρεται σε σχετική περικοπή των απομνημονευμάτων του Κανάρη: *"Εποφελήθημεν της ευκαιρίας και μετέβημεν εις επίσκεψιν των πατρίδων μας του τε Βαλαωρίτου και εμού, των προγονικών εις την κατ' έναντι της Κερκύρας Ήπειρον, της*

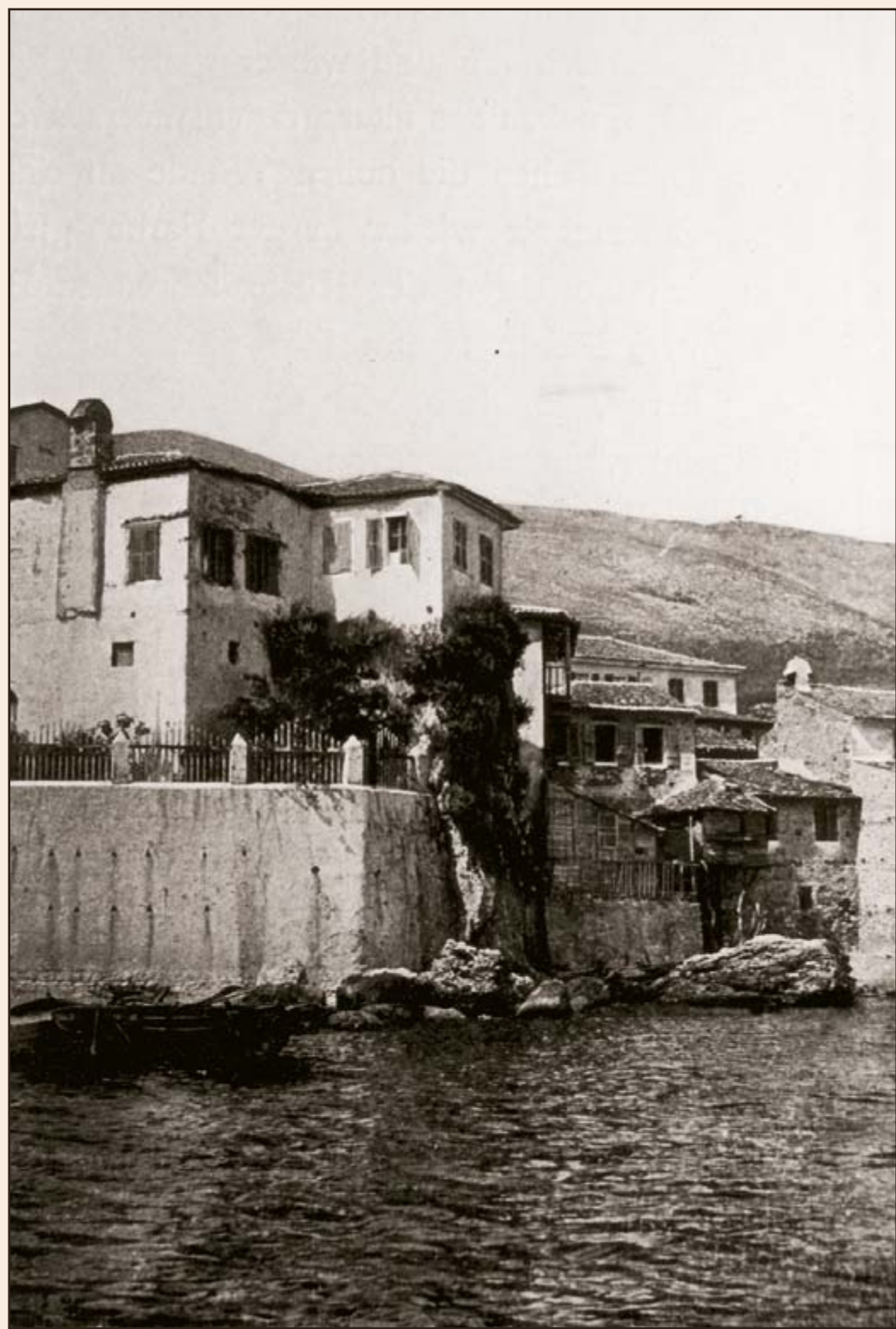
► **Παλιά γραφικά σπίτια στην παραλία της Πάργας από το βιβλίο του Λ. Σαββατώρ.**

1913 που απελευθερώθηκε η Πάργα.

Στην κάθοδό μας προς το κέντρο της πόλης περνάνε από τα μάτια μας ένα ερειπωμένο παλιό ελαιοτριβείο, το εκκλησάκι του **Ευαγγελισμού της Θεοτόκου**, ένα μεγάλο αναπαλαιωμένο πέτρινο του 1800 και δίπλα του, ένα παμπάλαιο σπίτι με την αρχική του αυθεντική αρχιτεκτονική. Σε τρία λεπτά βγαίνουμε μπροστά στο Σχολείο και στο ξενοδοχείο **"Παράδεισος"**. Είναι εκπληκτικό πόσο άνετα και γρήγορα μπορεί να βρεθεί κανείς σε διάφορα σημεία της Πάργας.

Μετά τις ανηφοριές βγαίνουμε στην ανοιχτωσιά και στα επίπεδα εδάφη της παραλίας. Στην ανατολική της προέκταση συναντάμε μια σειρά από χαμηλά νεοκλασικά με ζωηρούς χρωματισμούς, που μας δίνουν μιά ιδέα από την παλιά, ρομαντική μορφή της πόλης. Μερικά απ' αυτά είναι διώροφα ή τριώροφα και κατά κανόνα στεγάζουν διάφορα καταστήματα. Σ' αυτό το κοσμοβριθές σημείο της Πάργας, που το δροσίζουν το καλοκαίρι οι πνοές του γαρμπή και του πουνέντε διαγκωνίζονται οι χιλιάδες φανατικοί επισκέπτες της

λατρευτής Πάργας, της οποίας ανήλθομεν τον άναντι καλντεριμικών δρόμον, όστις μου εθύμιζε τους παιδικούς χρόνους και τους αλλεπάλληλους αγώνας των προγόνων μου". Ανάμεσα σε πολλές άλλες πηγές (παλιές εφημερίδες, εγκυκλοπαίδειες και λεξικά) ο Γ. Ε Κομπίλας παραθέτει και δημοσίευμα του πατρινού ιστορικού **Δημ. Γατόπουλου** στην εφημερίδα "ΕΣΤΙΑ" της 14/07/1937: *"Το άνοιγμα των μνημονίων και ημερολογίων της οικογένειας Κων. Κανάρη και η αποκάλυψις αγνώστων έως τώρα στοιχείων περί της καταγωγής και της οικογενειακής προέλευσης του ενδόξου θαλασσομάχου και πρωθυπουργού της νεωτέρας Ελλάδος Κων/νου Κανάρη, αποτελεί πράγματι ιστοριοδιφικόν ευτύχημα. Την σχετικήν έρευναν οφείλομεν εις τον δισέγγονον του πυρπολητού Συνταγματάρχη Κων. Θεμ. Κανάρη, που έθεσεν ευγενώς εις την διάθεσίν μας τα κυριώτερα αυθεντικά στοιχεία των οικογενειακών του αρχείων, μεταξύ των οποίων και το προσωπικόν ημερολόγιον του πυρπολητού. Πρέπει να σημειωθεί, ότι το περιεχόμενον του ημερολογίου με τας οικογενειακάς*

▲ Η ωραία πολιτεία της Πάργας με όλα τα χαρακτηριστικά του φυσικού περιβάλλοντος που την έκαναν διάσημη.

σημειώσεις του πυροπολητού έμεναν έως τώρα μυστικών. Διότι ο δοξασμένος θαλασσομάχος είχε λόγους να απαγορεύσει την κοινολόγησίν του, ιδίως προς αποφυγήν σχολίων και παρεξηγήσεων μεταξύ των νεωτέρων συμπατριωτών του Ψαριανών".

Μετά την μεγάλη αυτή αλλά ενδιαφέρουσα - όπως πιστεύουμε - παρέκβαση επιστρέφουμε στην περιπλάνησή μας στην παραλία της Πάργας. Βρισκόμαστε στον γραφικότερο κολπίσκο, που είναι γνωστός με την ονομασία "**Μεγάλο Κρουονέρι**". Μπροστά του, προαιώνιος κυματοθραύστης των κυμάτων του Ιονίου, υψώνεται το γλυκύτατο νησάκι της **Παναγίας** με την λιλιπούτεια αμμουδιά, τα πεύκα και το ομώνυμο εκκλησάκι. Την παραλία του Μεγάλου Κρουονερίου διακόπτει ο κατάφυτος λοφίσκος του **Αγ. Αθανασίου** και αμέσως μετά ανοίγει τη μικρή γαλάζια του αγκαλιά ένας δεύτερος μαγευτικός κολπίσκος, το "**Μικρό Κρουονέρι**". Οι δύο αυτοί όρμοι αποτελούν ανεξίτηλη εικόνα στη μνήμη κάθε επισκέπτη της Πάργας.

Την περίοδο αυτή του Μάρτη, μερικές μόλις

εβδομάδες πριν από το Πάσχα, συντελούνται στην ευρύτερη περιοχή της παραλίας της Πάργας, έργα κοσμογονικής σημασίας για την πόλη. Ολοκληρώνεται επιτέλους ο βιολογικός καθαρισμός, που έπρεπε βέβαια να λειτουργεί εδώ και δεκαετίες.

Παράλληλα, μ' έναν σπάνιο για τα Ελληνικά δεδομένα προγραμματισμό, τοποθετούνται υπόγεια δίκτυα της ΔΕΗ και του ΟΤΕ, έτσι ώστε να μην παραστεί ανάγκη να ξανασκαφτεί το έδαφος στο μέλλον.

*-Η αναστάτωση είναι μεγάλη, τόσο για τους επαγγελματίες και τους κατοίκους, όσο και για την γενικότερη αισθητική της πόλης, λέει ο Δήμαρχος της Πάργας **Σπύρος Νούσης**, που μας υποδέχεται στο Δημαρχείο. Μας παραγορεύει το γεγονός ότι είναι έργο υποδομής υψίστης σπουδαιότητας και η διατάραξη θα είναι παροδική. Μετά από λίγες μέρες η ζωή θα ξαναβρεί τους γνώριμους ρυθμούς της.*

Ο Δήμαρχος μας μιλάει πολλή ώρα για την Πάργα και έχει σαφέστατες και ρεαλιστικές απόψεις για την σύγχρονη πραγματικότητα της πόλης του. Είναι οπωσδήποτε μεγάλο

Ανάλογα με τη διάθεση του καιρού, άηλοτε στιγμές απόλυτης χαλάρωσης και άηλοτε έντονων συγκινήσεων στις παραλίες της Πάργας.

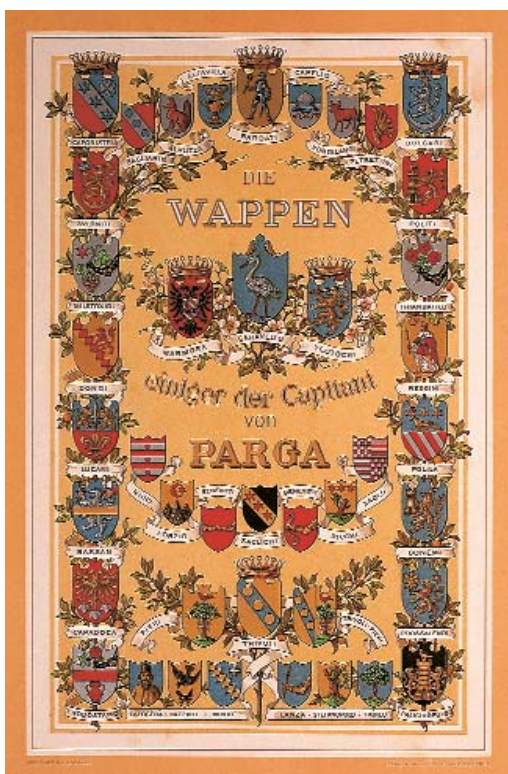

▲ Μια βόλτα με караβάκι στους αντικρινούς Παξούς και Αντίπαξους είναι πολύ δελεαστική το καλοκαίρι.

◀ Ο στρογγυλός βράχος κάτω από τη δυτική πλευρά του Κάστρου μοιάζει να αιωρείται στα διάφανα νερά του κόλπου του Βάητου.

► Το μνημειώδες δίτομο έργο του Λ. Σαββατώρ για την Πάργα. Ο κ. Νίκος Καραμπελάς, ευτυχής ιδιοκτήτης ενός από τα 150 σπανιότατα πρωτότυπα, το περιγράφει ως εξής: Ο πρώτος τόμος που εκδόθηκε το 1907 έχει 490 σελίδες διαστάσεων 40X52 εκ., είναι τυπωμένος σε πολυτελέστατο βαρύ χαρτί και ζυγίζει περί τα 18 κιλά. Ο δεύτερος τόμος που εκδόθηκε το 1908 έχει τις ίδιες διαστάσεις με τον πρώτο, αποτελείται από 228 σελίδες και ζυγίζει 7 περίπου κιλά.

▼ Οικόσημα οικογενειών της Πάργας από τον δεύτερο τόμο του περίφημου βιβλίου του Λουδοβίκου Σαββατώρ.

πλεονέκτημα, να έχει μετατραπεί σε μερικές δεκαετίες η Πάργα σ' έναν από τους πιο επιθυμητούς Ελληνικούς και διεθνείς τουριστικούς προορισμούς, με σημαντική εισροή εισοδημάτων για τους κατοίκους της. Από την μετεξέλιξη όμως αυτή έχουν προκύψει και πολλές παρενέργειες με σημαντικότερες την ανεξέλεγκτη πολλές φορές δόμηση και την αλλοίωση της παραδοσιακής φυσιογνωμίας του τόπου.

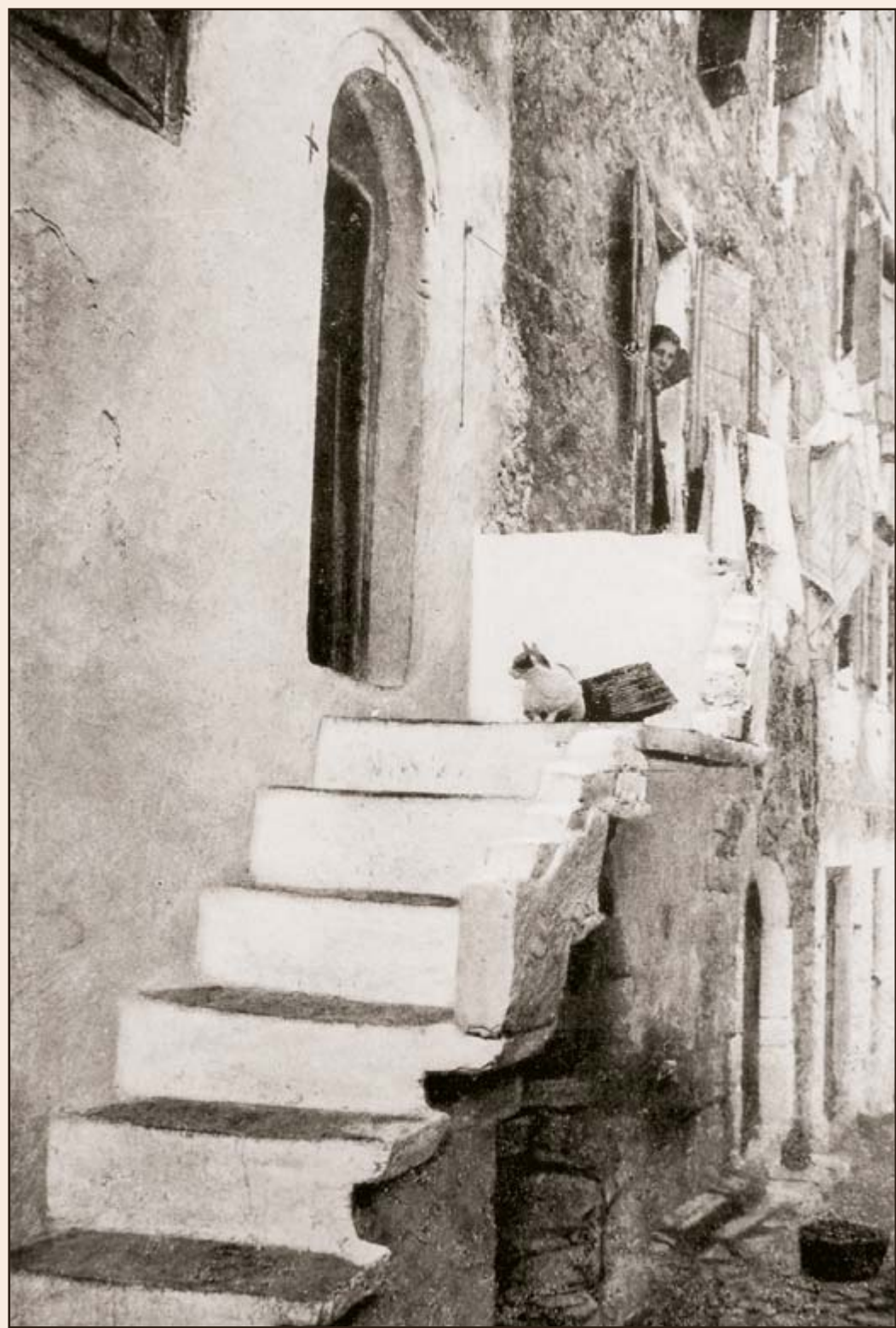

-Και βέβαια δεν πρέπει να ξεχνάμε, ότι κατά τους μήνες αιχμής της τουριστικής περιόδου - Ιούλιο και Αύγουστο - προκαλείται μια σοβαρή πληθυσμιακή επιβάρυνση, με όλες τις γνωστές συνέπειες για τους ρυθμούς ζωής της πόλης, καταλήγει ο Δήμαρχος.

Πριν αναχωρήσουμε από το Δημαρχείο, μας χαρίζει όλη τη διαθέσιμη βιβλιογραφία με σημαντικότερα στοιχεία και πληροφορίες για την Πάργα.

-Μήπως θα σας ενδιέφερε να δείτε το πρωτότυπο βιβλίο του **Λουδοβίκου Σαββατώρ** για την Πάργα; ρωτάει ο Δήμαρχος. Είναι ένα τεράστιο δίτομο έργο, που εκδόθηκε το 1907-8 και κυκλοφόρησε μόνον σε 150 αντίτυπα σ' όλο τον κόσμο. Αποτελεί ένα πολυτιμότατο όσο και σπάνιο ιστορικό κειμήλιο, αληθινό απόκτημα για την πόλη της Πάργας.

Λίγα λεπτά αργότερα βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα πελωρίων διαστάσεων δίτομο έργο, που το βάρος του το κάνει κυριολεκτικά ασήκωτο. Σχέδια, ιστορικές φωτογραφίες και γκραβούρες της Πάργας κοσμούν τις σελίδες του και συμπληρώνουν με τον ιδανικότερο τρόπο τις ελεγειακές περιγραφές και τις εντυπώσεις του μεγάλου φιλέλληνα για το κάλλος της μικρής πολιτείας του Ιονίου. Το μοναδικό αυτό έργο, που το κόστος παραγωγής και εκτύπωσής του πρέπει να ήταν τεράστιο για την εποχή του, αποδεικνύει με τον πιο αδιαμφισβήτητο τρόπο την συγκλονιστική εντύπωση που προξένησε η μικρή τότε Πάργα στον Ιταλό περιηγητή και συγγραφέα. Είμαστε βέβαιοι, πως στον χώρο του νέου Δημαρχείου που θα δημιουργηθεί στο τριώροφο αρχοντικό, το περίφημο αυτό κειμήλιο θα καταλά-

Γραφικότερες εικόνες που έχουν απομείνει από την παλιά Πάργα: εξαιρετικό πετρόχτιστο "βόλτο", πέτρινη σκάλα που ξεπερνάει σε πλάτος τα 2 μέτρα, πηγάδι με νερό και τριώροφο αρχοντικό με την σοφίτα στην κορυφή του.

βει περίοπτη θέση, ώστε να μπορούν να το θαυμάζουν Έλληνες και ξένοι.

Ολοκληρώνοντας την περιδιάβασή μας στα χαρακτηριστικότερα σημεία της Πάργας, εισχωρούμε από το τέλος της παραλίας - στο ύψος του ναΐσκου της **Αγ. Μαρίνας** - σ' ένα δρομάκι παράλληλο με την προκυμαία. Πολύ γρήγορα περνάμε κάτω από το ωραιότερο ίσως "βόλτο" της πόλης, μια υπέροχη θολωτή σήραγγα με ένα μικρό παραθυράκι πάνω από την ασίδα. Το δρομάκι ελίσσεται ανάμεσα σε μικρές αυλές με λουλούδια και εσπεριδοειδή και σπιτάκια παλιά, ασβεστοχρωμένα. Ένα θαυμάσιο τριώροφο αρχοντικό με μικρή σοφίτα και περιβολάκι προβάλλει ξαφνικά σ' ένα άνοιγμα του δρόμου. Δεν λείπουν βέβαια και τα πανταχού παρόντα "ROOMS". Περνάμε μπροστά από ένα μακρύ ισόγειο κτίσμα που στέγαζε παλιό ελαιοτριβείο. Είναι η οδός **Σουλίου**. Στρίβουμε δεξιά την οδό **Αρματολού Μπουκουβάλα**, μια όμορφη γειτονιά που θυμίζει άλλες εποχές, με τα ασβεστομένα σπίτια και τα γιασεμιά που ευωδιάζουν στις αυλές.

Κι ενώ έχουμε νοητικά μεταφερθεί στην Πάργα του παρελθόντος, εντελώς απρόσμενα βρισκόμαστε στον κεντρικό δρόμο απέναντι από το κτίριο του ΟΤΕ. Το ρομαντικό ταξίδι τελειώνει, η ζωρή κίνηση και οι θόρυβοι μας επαναφέρουν στην πραγματικότητα.

▲ Το φρουριακό συγκρότημα του Σεραγιού των Αθή Πασά, στο ανώτερο σημείο του Κάστρου της Πάργας.

ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΠΑΡΓΑΣ

Ο πρωινός καφές στο ξενοδοχείο "Παράδεισος" αποτελεί κάθε μέρα μια μικρή ιεροτελεστία. Δεν θα μπορούσε βέβαια να είναι άλλος από καπουτσίνο, τον καφέ που περισσότερο από οποιονδήποτε άλλον εκτιμάται στην Πάργα.

Λειτουργώντας για πρώτη φορά το 1967, το ξενοδοχείο Παράδεισος θεωρείται ένα από τα αρχικά ξενοδοχεία της Πάργας, που συνέδεσε την παρουσία του με τα πρώτα δειλά τουριστικά βήματα της πόλης. (τηλ. 26840-31229). Βρίσκεται σε σημείο κεντρικότατο, απέναντι από το Σχολείο και την εκκλησία του Αγίου Νικολάου. Στα χρόνια που ακολούθησαν βελτιώθηκε με αλλεπάλληλες ανακαινίσεις. Πολύ πρόσφατα, στον δενδρόφυτο κήπο του ξενοδοχείου δημιουργήθηκε ένας πανέμορφος χώρος με μικρή πισίνα και γύρω της τραπεζάκια, ένα αληθινό ησυχαστήριο. Ο

Ευθύμης Παππάς και η γυναίκα του Ελένη, που μας φιλοξενούν στο ξενοδοχείο τους, μας ετοιμάζουν κάθε πρωί με τόση φροντίδα και τέχνη τον καπουτσίνο, που από την πρώτη κιόλας μέρα απαρνιόμαστε κάθε άλλο είδος καφέ.

Με τον αγαπητό μας καθηγητή Θανάση Σινάκο ξεκινάμε την περιήγησή μας στο Κάστρο της Πάργας. Βρίσκεται χτισμένο στα υψηλότερα προνή και στην κορυφή της βραχώδους χερσονήσου στα Δ-ΝΔ της πόλης. Ο κωνικός αυτός όγκος ορθώνεται απότομα με ύψος 80 περίπου μέτρων από την επιφάνεια της θάλασσας, σαν φυσικό διαχωριστικό όριο ανάμεσα στους δύο κόλπους, της Πάργας και του Βάλτου. Η βραχώδης χερσόνησος συνδέεται προς τα Β με την υπόλοιπη ακτή μ' έναν αυχένα στενό και σχετικά ομαλό. Αυτή είναι και η μοναδική στεριανή πρόσβαση στο κάστρο, αφού οι υπόλοιπες τρεις πλευρές είναι απότομοι γκρεμοί, που σε κάποια σημεία κα-

ταλήγουν κατακόρυφα στη θάλασσα.

Ένας πλακοστρωμένος δρομίσκος μας οδηγεί στην εξωτερική σιδερένια είσοδο του κάστρου. Καθώς εδώ βρίσκεται το ασθενέστερο σημείο της φυσικής οχύρωσης, οι κατασκευαστές του κάστρου Ενετοί φρόντισαν να ισχυροποιήσουν όσο ήταν δυνατόν την τεχνητή οχύρωση. Η τοιχοποιία αποτελείται από μικρές σχετικά πελεκημένες πέτρες, που συνδέονται μεταξύ τους με κονίαμα και είναι στην ουσία μια προέκταση καθ' ύψος του φυσικού βράχου που ορθώνεται δίπλα στην είσοδο. Το συνολικό ύψος της τείχισης από το έδαφος φτάνει τουλάχιστον τα 15-16 μέτρα. Πάνω από την σιδερένια είσοδο υπάρχει εντοιχισμένη πέτρινη επιγραφή στα ιταλικά με χρονολογία 1707 και με το όνομα του Κόντε της Κέρκυρας **Μάρκου Θεοτόκη**.

Βαδίζουμε τώρα στο εσωτερικό πλακόστρωτο δίπλα από τις στενές πολεμίστρες που είχαν ανοιχθεί προς την πλευρά της Πάργας και αμέσως μετά φτάνουμε στην κύρια πύλη. Μια θολωτή πετρόχτιστη γαλαρία μήκους 8 περίπου μέτρων, μας οδηγεί στον κυρίως χώρο του κάστρου. Ψηλά, πάνω από την αψίδα της

πύλης, δεσπόζει το πασίγνωστο έμβλημα της Δημοκρατίας της Βενετίας, ο Βενετσιάνικος Λέοντας με δυσανάγνωστη επιγραφή.

Από τα πρώτα μας ήδη βήματα στον επίπεδο χώρο του κάστρου διαπιστώνουμε, ότι η θέα προς την πόλη της Πάργας και τη θάλασσα έχει σχεδόν απόλυτα εξαφανισθεί πίσω από τους κορμούς και τα κλαδιά πανύψηλων πεύκων, που έχουν φυτευτεί σ' όλη την επιφάνεια του απότομου πρανούς πριν από 70-80 χρόνια. Αλλά κι όταν κάποιος αντικρύζει το κάστρο από την πόλη, πάλι η παρουσία αυτών των πεύκων είναι καταλυτική, αφού οι κορυφές τους ορθώνονται πάνω από τις πέτρινες επάλξεις της οχύρωσης. Τα αποτελέσματα αυτής της ανθρωπίνης επέμβασης επισημαίνει και ο **Γ. Γκίκας** στο βιβλίο του "**Κάστρα ταξίδια**": "*Τυλιγμένο και μισοκρυμμένο στη σκιά της πεύκινης κάπας του, με την οποία οι αντίδοι το ντύσανε, εξακολουθεί, ωστόσο, να θέλει να επιδείχνει δυναμικά τα ακέραια σπαράγματα της άλλοτε ατόφιας ρωμαλέας του όψης. Οι ρίζες των δέντρων υποσκάπτουν τα θεμέλιά του αλλά αυτό αντιστέκεται*".

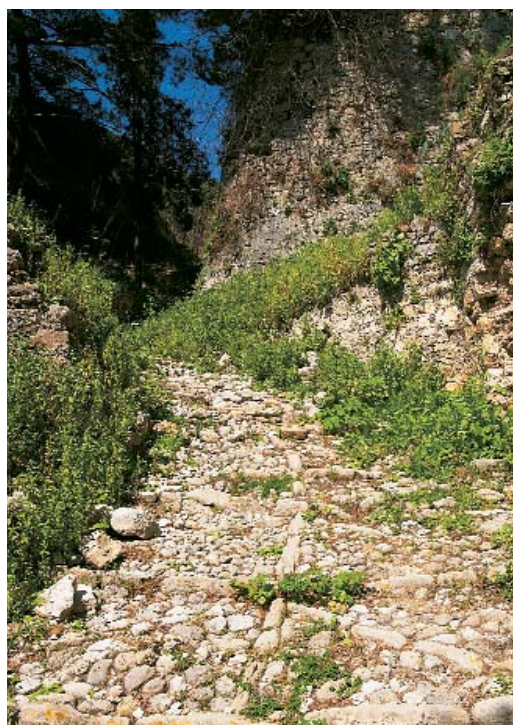
Ένα παμπάλαιο καλντερίμι, κατασκευασμένο

▼ Γενική άποψη του Σεραγιού με την θολωτή κύρια είσοδο.

▲ Τα δύο επιβλητικά πετρόχτιστα οικοδομήματα εντός του κάστρου, που χτίστηκαν από τον Αλή Πασά και χρησιμοποιήθηκαν ως στρατώνες. Σήμερα λειτουργεί αναψυκτήριο και αίθουσες πολλαπλών εκδηλώσεων.

◀ Εξαιρετης κατασκευής καλντερίμι με πρώτη ύλη βότσαλα της θάλασσας, το μοναδικό που διατηρείται στο Κάστρο της Πάργας.

περίτεχνα με στρογγυλεμένα βότσαλα της θάλασσας - γνωστά στην Πάργα ως "γουλιά" - ανηφορίζει απότομα προς τα ΒΔ.

-Αυτό θα είναι το σημείο επιστροφής μας, λέει ο καθηγητής. Προς το παρόν ας αρχίσουμε την περιήγησή μας από το ομαλό μονοπάτι που είναι χαραγμένο στην περίμετρο του κάστρου.

Αμέσως στα δεξιά μας δεσπόζουν δυο επιβλητικά πετρόχτιστα οικοδομήματα, που είχαν ανεγερθεί από τον Αλή Πασά και χρησιμοποιούνται ως στρατώνες. Σήμερα ανήκουν στο Υπουργείο Πολιτισμού και, ανακαινισμένα με ιδιαίτερη φροντίδα, χρησιμοποιούνται, ένα τμήμα τους ως αναψυκτήριο και τα υπόλοιπα τμήματα ως χώροι πολλαπλών εκδηλώσεων.

Το μονοπάτι συνεχίζεται απόλυτα ομαλό και επίπεδο πάνω από το πευκοφυτευμένο από-

τομο πρανές. Η ανατολική αυτή πλευρά του λόφου είναι τόσο δυσπρόσιτη, ώστε η τείχιση δεν είναι ιδιαίτερα ισχυρή. Ένα συμπαγές σιδερένιο κανόνι στο έδαφος μας γυρίζει νοερά στην εποχή των διάφορων αφεντάδων του κάστρου, Βενετών, Γάλλων, Άγγλων, Οθωμανών.

Ξαφνικά το πεύκινο τείχος αραιώνει σημαντικά, ο ορίζοντας της όρασής μας διευρύνεται, αποκαλύπτεται για πρώτη φορά από το κάστρο ο κόλπος της Πάργας, που τον κοσμούν αλλά και τον προστατεύουν από την παραζάλη του Ιονίου οι προαιώνιοι φύλακές του, τα πασίγνωστα νησιά. Κορυφαίο ανάμεσα τους και πανέμορφο το **Νησί της Παναγίας**, με το ομώνυμο εκκλησάκι και το καστράκι του, που είναι χτισμένο στη δυτική πλευρά από τα χρόνια της Γαλλοκρατίας. Ακριβώς κάτω απ' το νησάκι της Παναγίας τέσσερα βραχάκια ξεπροβάλλουν μέσα απ' το νερό. Πρέπει να είχε μεγάλη φαντασία εκείνος που τα βάφτισε και από τότε τους έμεινε το όνομα "**Κεφτέδες**".

Μερικές δεκάδες μέτρα στ' ανοιχτά ορθώνονται οι βραχονησίδες "**Παυλούκες**", ενώ λίγο

ανοιχτότερα ακόμη ξεμυτίζουν ταπεινά τα "**Τρία Λιθαράκια**", που στην πραγματικότητα είναι τέσσερα. Πίσω απ' το νησί της Παναγίας διακρίνονται δυο βραχονησάκια ακόμη, που κι αυτών τα ονόματα έχουν σχέση με κουζίνα, ο "**Σκορδάς**" και ο "**Κρεμμυδάς**". Ανοιχτά στ' ανατολικά, μοναχικός και ξεκομμένος από τη σύναξη των άλλων, ξεχωρίζει ο "**Μονόλιθος**", με μόνη συντροφιά του το εξωκκλήσι του αγίου των ναυτικών, του Αη-Νικόλα.

Πιο πίσω ακόμη, πάνω απ' τα νησάκια, το βλέμμα σταματάει σε σκούρο όγκο στεριανό, το **Μακρονόρος** ή **Μαυρονόρος**. Με την πυκνή του βλάστηση ξεχωρίζει άσπρο σημάδι ευλαβικό. Είναι το ξωκκλήσι της **Αγίας Ελένης**, που ιδιαίτερα το συμπαθούσε ο πατριάρχης των Ελλήνων φωτογράφος **Μελετζής**, για την ηρεμία και τη θέα του.

Το μονοπάτι περνάει δίπλα από μια ισχυρή, κυκλικά χτισμένη ντάπια, που η παράδοση την θέλει να επικοινωνεί με τη θάλασσα με δίοδο μυστική. Ύστερα το δρομάκι στρίβει ελαφρώς κατά τη δύση. Από κάτω γκρεμοί φοβεροί και απροσπέλαστοι από άνθρωπο. Ένα απλό τειχάκι είν' η οχύρωση, εδώ δεν χρειάζεται να

▼ ΤΗ ακανής και εξαιρετική παραλία του "Βάπτου", πολύ κοντά στα δυτικά της Πάργας.

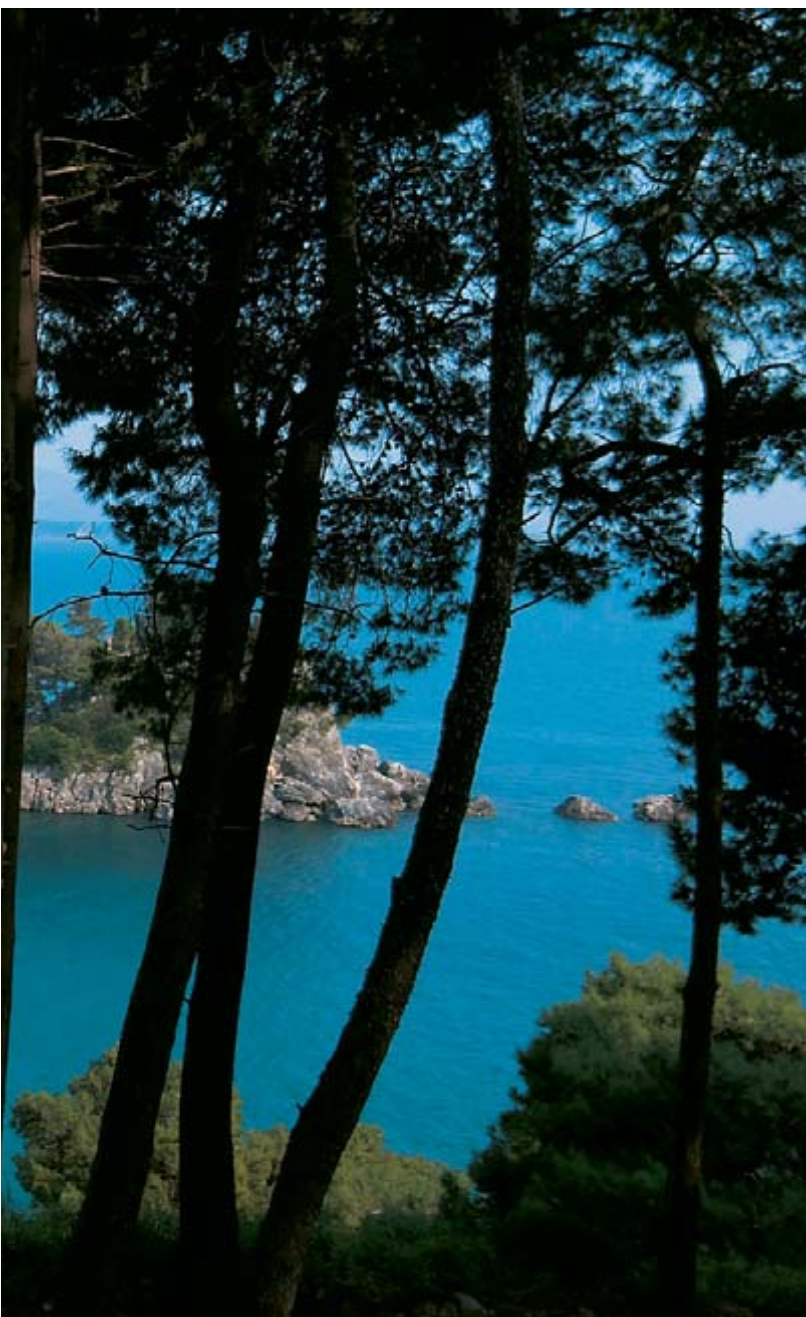

▲ Σε κάποιο σημείο αραιώνουν τα πυκνά πεύκα του κάστρου και αποκαλύπτουν ένα τμήμα της εκπληκτικής θέας της πόλης της Πάργας και της θάλασσας.

είναι ισχυρότερη. Ακόμα κι η ακτή είναι βρα-
χώδης κι επικίνδυνη, ένας φάρος σιδερένιος
είναι στημένος στην πλαγιά, για να δίνει σήμα

και ν' απομακρύνει από τα κακοτόπια τα
πλευούμενα. Τα πεύκα λιγοστεύουν, παίρνουν
τη θέση τους τα λιόδεντρα, οι αυθεντικοί και

παμπάλαιοι κάτοικοι του τόπου.

Το στενό μονοπάτι φτάνει προς το τέλος του, σταματάει μπροστά σε κατακόρυφο γκρεμό. Χαμηλώνουμε με δέος τα μάτια πάνω από τη θάλασσα. Ποιος κουρσάρος και ποιος κατακτητής να τολμήσει να πλησιάσει αυτό

τον τόπο!

Ένας βράχος στρογγυλός προβάλλει ύπουλα μέσα απ' τα νερά. Δεν ξέρω για ποιο λόγο, μα, αντίθετα απ' όλους τους άλλους, έμεινε ανώνυμος.

Υψώνεται για λίγο η ματιά στα βορειοδυτικά και γαληνεύει. Πρώτα στη θελκτική καμπύλη της παραλίας του Βάλτου, ύστερα βορειότερα, στους ελαιώνες και στα κορφοβούνια με το **Κάστρο του Αλή Πασά**, που άλλοι το λένε της "Αγιάς" ή της "Ανθούσας". Στο τελευταίο σημείο της αγκαλιάς του Βάλτου, εκεί στο ακρωτήρι "**Χελαδιό**", ορθώνεται πάνω από τα σκουροπράσινα ελιόδεντρα, φιγούρα πέτρινη, μοναχική, που καταλήγει θολωτή στον ουρανό. Είναι το καμπαναριό από το **Μοναστήρι της Βλαχέρνας**, άλμπουρο της Ορθοδοξίας υψηλό και αγέρωχο, που μόνον αυτό μες τα ερείπια αντιστέκεται στο χρόνο. Προχωράει ακόμη πιο πολύ το βλέμμα και χάνεται στα νερά του Ιονίου, εκεί που κολυμπάει ναζιά-ρικα το νησάκι των **Αντίπαξων** κι ένα μικρό κομμάτι των **Παξών**. Καθόμαστε για λίγο στο διαμορφωμένο πεζουλάκι. Και σκέφτομαι πως τούτος ο τόπος, πιότερο από κάθε άλλον, είναι φτιαγμένος για ποιητές, στοχαστές και ονειροπόλους.

Πισωγυρίζουμε το μονοπάτι και στο ύψος της κυκλικής, γνώριμης ντάπιας, παίρνουμε τον ανήφορο με σκαλοπάτια, κάτω από μεγάλα πεύκα, κυπαρίσσια και ελιόδεντρα. Πού και πού το μονοπάτι μας ταλαιπωρεί και μας μεπερδεύει, έτσι καθώς είναι κακοτράχαλο και

▲ Τμήμα από το Σερράι του Αλή Πασά στο Κάστρο της Πάργας ό,τι απέμεινε για να θυμίζει τον φιλόδοξο και αθαλόνα ηγέτη της Ηπείρου.

χάνεται στα χόρτα. Λιθοσωροί και ερείπια παντού, απομεινάρια μιας μεγάλης εκκλησίας, έχει σβήσει οριστικά το παρελθόν, προσπαθούμε να μαντέψουμε ποια μορφή είχαν τα σπίτια και πώς νάταν η ζωή μέσα στο κάστρο. Έρχονται στο νου μας τα γραφόμενα του **Χ. Περραιβού**, του απομνημονευματογράφου του Αγώνα, που πολέμησε στην Ήπειρο μαζί με τους Σουλιώτες: *"Η Πάργα είναι κωμόπολις, κείται επί τίνα υψηλόν και απότομον λίθον, περιβρεχόμενον υπό των παραλίων του Ιονικού πελάγους, συνεχόμενον δε προς την ξηράν και σχηματίζοντα αυτήν ως χερσόνησον. Η περιφέρεια του απότομου και βραχώδους τούτου μονολίθου δεν υπερβαίνει, κατ' έκτασιν, εν Ιταλικόν μίλιον. Επί της κορυφής αυτού, καίτοι ανωμάλιον και κατωφερούς, έκτισαν οι Ενετοί φρούριον. Εν αυτώ υπάρχουσι τετρακόσιοι σχεδόν οίκοι μικρού μεν εμβαδού, αλλά δίπατοι και τρίπατοι ένεκα της μικράς του τόπου εκτάσεως, άλλοι τόσοι δε εκτός φρουρίου. Εάν τις εκ μέρους της θαλάσσης περιεργασθεί το φρούριον και τας εν αυτώ οικίας, θέλει το παρομοιάσει πιθανόν*

με το σχήμα κουνουνάρας, επειδή βλέπει τας οικίας υπερεχούσας αλλήλας το ύψος, μίαν δηλαδή επί της άλλης".

-Καταλαβαίνετε λοιπόν, αγαπητοί μου, με τέτοιο ανθρώπινο συνωστισμό στο χώρο του κάστρου, ποιες θα ήταν την εποχή εκείνη οι συνθήκες ζωής και υγιεινής, παρατηρεί εύστοχα ο καθηγητής μας. Δεν ήταν τυχαία η παρουσία τόσοσων επιδημιών και ασθενειών.

Σε δυο λεπτά το μονοπάτι μάς οδηγεί σ' ένα πλάτωμα με κυπαρίσσια. Μπροστά μας ορθώνεται ένα κτίσμα φρουριακής κατασκευής, ένα κάστρο μέσα στο κάστρο. Είναι το περίφημο **Σερράι του Αλή-Πασά**, "ένα γεροχτισμένο, ογκώδες και ψηλό οχυρό, με πύργους και ντάπιες, υπόγειες αποθήκες, στρατώνες, λαγύμια, στέρνες και μπουντρούμια", όπως το περιγράφει ο Γκίκας.

Η θολωτή πύλη είναι περιτέχνα φτιαγμένη με πελεκητούς λίθους και διατηρείται σε άριστη κατάσταση. Στο υψηλότερο σημείο της αψίδας είναι σκαλισμένο ένα λιθανάγλυφο, που αναπαριστά ένα πουλάκι. Με υπόδειξη του κ. Σινάκου εντοπίζουμε με δυσκολία, πνιγμένες

πίσω από χόρτα φυτρωμένα στον τοίχο, δυο τετράγωνες πλάκες, αριστερά και δεξιά πάνω απ' την πύλη. Σε κάθε μια διακρίνεται σκαλισμένος ένας δικέφαλος αετός.

-Έγιναν κατά παραγγελία του Αλή Πασά προς δόξαν της μεγαλομανίας του, μας εξηγεί ο καθηγητής. Υπάρχουν επίσης επιγραφές δυσανάγνωστες με χρονολογία 1820.

Διασχίζουμε το μισοσκοτεινό λαβυρινθώδες εσωτερικό του σεραγιού και βγαίνουμε πάνω απ' αυτό, στην επίπεδη, χορταριασμένη του σκεπή. Σκόρπια εδώ κι εκεί κανόνια διαφόρων μεγεθών, σκοπιές σε στρατηγικά σημεία, πολεμίστρες, θέα εκπληκτική σε όλο τον ορίζοντα. Σ' ένα σημείο στήλη αναθηματική εις μνήμην της εκτέλεσης του Παργινού **Γάκη Ζέρη** στις 19 Μάρτη του 1943 από τους Ιταλούς.

Συνεχίζουμε για λίγα μέτρα προς τα βόρεια και συναντάμε τα δύο σκοτεινά στόμια μιας υπόγειας στέρνας μεγάλων διαστάσεων. Αμέσως μετά ανεβαίνουμε μερικά σκαλοπάτια και φτάνουμε στο υψηλότερο σημείο του

σεραγιού.

Εδώ ορθώνονται οι τοίχοι ενός τετράγωνου δωματίου με θόλους και αψίδες, από το οποίο λείπει η σκεπή. Οι διαστάσεις του είναι 3,5 X 3,5 μ. και πιθανολογείται ότι χρησίμευε ως χαμάμι του Αλή Πασά στο κορυφαίο σημείο του κάστρου.

Ένα βλέμμα ολόγυρα, ανάσες του ανοιξιότατου αέρα, μερικές στιγμές περιόψεως... Κατηφορίζουμε προς τα ΒΑ, από το ωραίο βοτσαλωτό καλντερίμι. Τεράστια λίθινη μυλόπετρα, κανόνια διάσπαρτα εδώ κι εκεί, υπολείμματα από το μισοθαμμένο στο χώμα εκκλησάκι του **Αγ. Ισαύρου**, με ίχνη τοιχογραφιών που μόλις διακρίνονται.

Η περιπλάνηση στην ερειπωμένη καστροπολιτεία της Πάργας τελειώνει, βρισκόμαστε και πάλι στο σημείο απ' το οποίο ξεκινήσαμε. Έστω και χωρίς τη θέα που θα επιθυμούσαμε ανάμεσα απ' τα πεύκα, ο καφές μας είναι απολαυστικός στον υπαίθριο χώρο του αναψυκτηρίου και εξίσου απολαυστική η συντροφιά του καθηγητή και του Δημάρχου.

▼ Το θολωτό κτίσμα με την περίτεχνη αρχιτεκτονική στην κορυφή του Σεραγιού, που χρησιμοποιείτο ως λουτρό από τον Αλή Πασά.

▲ Πανοραμική άποψη από την Αγ. Ελένη του εκπληκτικού φυσικού περιβάλλοντος της Πάργας, με τους κολπίσκους, τα νησάκια και το κάστρο.

ΣΤΑ ΘΕΑΤΑ ΚΑΙ ΑΘΕΑΤΑ ΠΕΡΙΧΩΡΑ ΤΗΣ ΠΑΡΓΑΣ

Πριν έναν αιώνα ο Λουδοβίκος Σαλβατώρ είχε όλο το χρόνο και τον χώρο - στο τεράστιο βιβλίο του - να περιγράψει με κάθε λεπτομέρεια όσα ωραία και θαυμαστά τον συνάρπασαν στην Πάργα. Εμείς, δυστυχώς, στα περιορισμένα πλαίσια ενός άρθρου αναρωτιόμαστε, τι πρώτα θάπρεπε να πούμε και τι δεν θάπρεπε ν' αφήσουμε. Ας επιχειρήσουμε λοιπόν ένα σύντομο οδοιπορικό γύρω από την Πάργα, αφού πρώτα ζητήσουμε την κατανόηση και επιείκεια των ειδημόνων και των ντόπιων για τις όποιες ακούσιες παραλείψεις μας.

Εξωκκλήσι Αγ. Ελένης.

Με αφετηρία την εκκλησία του Αγ. Νικολάου στο κέντρο της Πάργας κατευθυνόμαστε για Πρέβεζα και στα 3 χλμ. ακριβώς στρίβουμε δεξιά. Αμέσως μετά συνεχίζουμε ευθεία τον χωματόδρομο με κατεύθυνση προς Μακρυνόρος. Στα 3,6 χλμ. σταματάμε για λίγο

σε μια στροφή του δρόμου και απολαμβάνουμε κάτω χαμηλά την κορυφαία θέα του πανέμορφου "Κόλπου του Λυχνού". Στα 5,4 χλμ. λοξοδρομούμε κάτω αριστερά. Ο δρόμος είναι βατός, η διαδρομή υπέροχη ανάμεσα σε οργιώδη βλάστηση από κουμαριές, πουρνάρια, αγριελιές, μυρτιές και ασπάλαθους.

Στα 5,8 χλμ. ο δρόμος τερματίζει ανάμεσα στον πασίγνωστο πια, και τόσο ευχάριστο στα μάτια μας, Παργινό ελαιώνα. Το εξωκκλήσι της Αγ. Ελένης προβάλλει 50-60 μέτρα μακριά μας κυκλωμένο από πουρνάρια, ασπάλαθους, και κεδροκυπάρισσα. Είναι μικρό, λιτό και ασβεστοχρισμένο εσωτερικά και εξωτερικά. Η μόνη τοιχογράφηση που διακρίνεται είναι στην κόγχη του Ιερού, με την Πλατυτέρα στο άνω τμήμα και χαμηλότερα μια σειρά μορφών με ιεράρχες.

Η θέα προς την Πάργα και το Ιόνιο με τους Παξούς και Αντίπαξους είναι εκπληκτική. Δεν ερχόταν χωρίς λόγο εδώ ο Μελετζής. Υπέροχη είναι επίσης η θέα στον ορεινό όγκο του "Πεζοβολιού". Στα ΝΑ διακρίνονται οι εκβολές του Αχέρωντα και στο βάθος το

περίγραμμα της Λευκάδας. Λίγο βορειότερα αχνοφαίνονται τα Ακαρνανικά όρη ενώ, πίσω από την Πάργα και τον Βάλτο, ορθώνεται το ακρωτήρι του Αγ. Σώστη, ένας φοβερός κατακόρυφος βράχος, γνωστός με την ονομασία "**Φραγκοπήδημα**". Μοναχική και έξω από τις συνηθισμένες τουριστικές περιοχές, η Αγ. Ελένη είναι σημείο μοναδικό, με θέα συγκλονιστική και απόλυτη γαλήνη.

Στον "Κόλπο του Λυχνού"

Επιστρέφοντας στο κεντρικό οδικό δίκτυο κατηφορίζουμε αμέσως αριστερά τον ασφαλτοστρωμένο δρόμο προς την παραλία "**του Λυχνού**". Μετά από ένα χιλιόμετρο καταλήγουμε σε τρία σημεία προσέγγισης της ακτής, ανάμεσα από Camping, ξενοδοχεία και ενοικιαζόμενες κατοικίες. Με προανατολισμό N-NA και τεράστια καμπύλη που πλησιάζει το ένα χιλιόμετρο, ο κόλπος του Λυχνού είναι μαγευτικός. Η χοντρή άμμος εκτείνεται σε μεγάλο πλάτος, τα νερά είναι διαυγή και γαλαζοπράσινα. Η περιοχή είναι

δημοφιλέστατη κατά τους θερινούς μήνες και η μεγάλη τουριστική ανάπτυξη απόλυτα δικαιολογημένη.

Στον "Αηγιαννάκη"

Στην προέκταση της ακτογραμμής από "το Λυχνού" προς τα Α, αθέατος πίσω από τον μεγάλο κάβο με την ονομασία "**Χαρχάλι**" και γαλήνιος μ' όλους τους καιρούς εκτός απ' τον γαρμπή, εκτείνεται βαθιά μέσα στην ακτή ο μεγάλος κόλπος του Αγίου Ιωάννη. Γνωστότερος με την τοπική ονομασία "**Αηγιαννάκης**", ο κόλπος καταλήγει σε μια μικρή, χαριτωμένη αγκαλιά, που το ανάπτυγμά της δεν ξεπερνάει τα 100 μέτρα. Η ακτή είναι βοτσαλωτή και αμμουδερή, τα νερά βαθιά και πεντακάθαρα σε χρώμα τυρκουάζ. Τα υπεραιώνобία ελαιόδεντρα απλώνουν τη σκιά τους πλάι στη θάλασσα, ενώ η θαμνώδης βλάστηση στις γύρω απότομες πλαγιές είναι πυκνή και αδιαπέραστη. Έγραφε πριν από ένα αιώνα ο Σαλβατώρ: "**Σ' αυτό τον απόμερο κόλπο βρίσκεται κανείς τελείως κλεισμένος και μερικά μικρά**

▼ Ένα τμήμα από την αχανή αμμουδιά της παραλίας του "Λύχνου", που είναι εξαιρετικά δημοφιλής το καλοκαίρι.

πλεούμενα μπορούν να περάσουν και ολόκληρο το χειμώνα εδώ, κατάλληλα αγκυροβολημένα και δεμένα από την πρύμνη. Παρ' όλη αυτά, όταν αρχίζουν οι άγριες νοτιοδυτικές θύελλες η θάλασσα εισχωρεί αρκετά ορμητικά, όπως δείχνει η μικρή παραλία".

Στον θαυμάσιο κολπίσκο του Αγγιαννάκη λειτουργεί το καλοκαίρι καντίνα, υπάρχει εγκατάσταση ντους και χώρος στάθμευσης. Η πρόσβαση από το κεντρικό οδικό δίκτυο γίνεται με κατηφορικό ασφαλτόδρομο μήκους

ελαιώνα, που μετά από 100 περίπου μέτρα, συναντάει το παλιό μονοπάτι, που αθέατο πια μέσα στα χόρτα, οδηγούσε παλιά στην ενδοχώρα (Παραμυθιά, Μαργαρίτι) και χρησίμευε στη διακίνηση εμπορευμάτων και ανθρώπων. Στρίβουμε αριστερά σε δύσβατο έδαφος ελαιώνα και, σε λιγότερο από 5', φτάνουμε μπροστά σε υπολείμματα κεραμικού κλιβάνου, αθέατου σχεδόν κάτω από χόρτα, λουλούδια και δίχτυα των ελαιόδεντρων. Στον κλιβανο αυτό εγίνετο κατά την

◀ **Ο εκπληκτικής ομορφιάς κοιλίσκος του Αγγιαννάκη, μια μικροσκοπική παραλία προστατευμένη από βράχους και πυκνή βλάστηση.**

▼ **Τμήμα του περίφημου κόλπου του "Βάϊτου" στα δυτικά της Πάργας κάτω από το κάστρο, παραλία εξαιρετικά δημοφιλής για την ποιότητα της αμμουδιάς και των νερών.**

1,7 χλμ., ενώ η συνολική απόσταση από το κέντρο της Πάργας είναι 9 χιλιόμετρα. Σ' όλη την προέκταση της ακτογραμμής σχηματίζονται πολλές μικρές παραλίες και όρμοι, εξαιτίας όμως των απόκρημνων ακτών η πρόσβαση είναι δυνατή μόνον απ' τη θάλασσα.

Στον θολωτό Μυκηναϊκό τάφο

Αφήνουμε για λίγο τις μαγευτικές παραλίες της Πάργας και γυρίζουμε το χρόνο μερικές χιλιετίες πριν για να γνωρίσουμε το απώτατό της παρελθόν. Με τον αρχαιολόγο **Μπάμπη Κυριάκη** ξεκινάμε από το κέντρο της πόλης με κατεύθυνση προς Προέβεζα. Στα 1,8 χλμ. ακριβώς εγκαταλείπουμε το κεντρικό δίκτυο και ανηφορίζουμε αριστερά έναν απότομο τσιμεντόδρομο, που μετά από λίγο μεταβάλλεται σε χωματόδρομο βατό. Στα 2,5 χλμ. στρίβουμε δεξιά και στα 3,3 καταλήγουμε μπροστά σε περιφραγμένο ελαιώνα.

Με γενική κατεύθυνση δυτική παίρνουμε ένα μονοπάτι στον

ΦΩΤ. ANNA KALAITZ

▲ Η τοιχοποιία του θολωτού Μυκηναϊκού τάφου διατηρείται σε άριστη κατάσταση και ο αρχαιολόγος Μπάμπης Κυριάκης εξηγεί το περίφημο "εκφορικό σύστημα" της αρχιτεκτονικής του.

αρχαιότητα η "όπτηση" (το ψήσιμο) των αγγείων. Συνεχίζουμε για ένα πεντάλεπτο δυτικά. Και ενώ αναρωτιόμαστε, ποιο είναι το σημαντικό εύρημα σ' αυτόν τον κακοτράχαλο τόπο, μένουμε ξαφνικά ακίνητοι πάνω από έναν θολωτό τάφο σκαμμένο δύο μέτρα κάτω από το έδαφος.

-Βρισκόμαστε στην περιοχή "Κύπερη", που κατοικήθηκε από τους Μυκηναίους τον 13ο αι. π.Χ., λέει ο Μπάμπης. Η αρχαιολογική σκαπάνη τον αείμνηστον καθηγητή Σωτ. Δάκαρη έφερε στο φως δύο θολωτούς τάφους, από τους οποίους αυτός σώζεται σε πολύ καλή κατάσταση. Τα κτερίσματα που βρέθηκαν ήταν μερικά αγγεία, μια χάλκινη αιχμή δόρατος, ένας σκελετός γυναικείος και δύο παιδικοί. Ήταν πολύ λίγα σε σχέση με τη σημαντικότητα του τάφου που, κατά πάσα πιθανότητα, είχε συληθεί.

Ο τάφος είναι εντυπωσιακός. Έχει τη μορφή μικρού υπόγειου δωματίου - θαλάμου - στον οποίο φτάνει κανείς δια μέσου μιας στενής οριζόντιας ανοικτής τάφρου, του "δρόμου", που καταλήγει στη θύρα του θαλάμου.

Οι στενές παρασπάδες της θύρας έχουν ελαφρά κλίση προς τα μέσα, μειώνοντας προς τα επάνω το άνοιγμά τους. Τα τοιχώματα του "δρόμου" ακολουθούν την κλίση αυτή δίνοντάς του το σχήμα ανεστραμμένης σφήνας. Ο θολωτός τάφος είναι κατασκευασμένος κατά το "εκφορικό" σύστημα, κυκλικός στην κάτοψη και κυψελοειδής στο σχήμα. Η τοιχοποιία του είναι εξαιρετική. Αποτελείται από πέτρες μικρών διαστάσεων και τέλειου ορθογώνιου σχήματος, που είναι αριστοτεχνικά συναρμολογημένες μεταξύ τους. Η διάμετρος του είναι 3,5μ. και το ύψος του μικρότερο απ' αυτήν, δίνοντάς μας τα τοπικά δείγματα της ταφικής αρχιτεκτονικής κατά την αρχή της τελευταίας περιόδου της Μυκηναϊκής ισχύος, τον ΙΓ' αι. π.Χ.

Αποχωρούμε γοητευμένοι και αναρωτιόμαστε, με ποιο καλύτερο τρόπο - διάνοιξη μονοπατιού, σηματοδότηση - θα μπορούσε το σημαντικό αυτό μνημείο του μακρινού παρελθόντος της Πάργας, να γινόταν πιο εύκολα προσβάσιμο.

Παλιόπαργα, Κάστρο Αλή Πασά, Αγιά

Ξεκινάμε για τα ορεινά. Με οδηγό μας αυτή τη φορά τον **Ευθύμη Παππά** από τον "Παράδεισο" παίρνουμε τον δρόμο έξω από την Πάργα, με κατεύθυνση ΒΔ προς Ηγουμενίτσα. Διασχίζουμε τον ωραίο οικισμό της "**Ανθούσας**" (παλιά ονομασία "**Ράπιζα**") και συνεχίζουμε προς Αγιά. 100 περίπου μέτρα μετά την διασταύρωση προς "**Τρίκορφο**" ανηφορίζουμε δεξιά έναν χωματόδρομο αρκετά βατό, που μετά από 2,4 χλμ. μας φέρνει μπροστά στο εξωκκλήσι της **Ζωοδόχου Πηγής**.

Το εκκλησάκι είναι λιτό και ασβεστοχρωμένο, με τέμπλο κτιστό και μορφές αγίων ζωγραφισμένες στη σειρά πάνω από την Ωραία Πύλη. Ο ναός περιβάλλεται από έναν καλοχτισμένο πέτρινο αυλόγυρο, ενώ η θέα από το υψόμετρο των 450 μέτρων είναι επιβλητική προς κάθε σημείο του ορίζοντα. Ο δρόμος χαμηλώνει προς τα Α-ΒΑ και

▲ Το εκκλησάκι της Ζωοδόχου Πηγής στην Παλιόπαργα

▼ Πηγάδι γεμάτο με νερό στο οροπέδιο της Παλιόπαργας, που κάποτε αποτελούσε το σημείο εγκατάστασης του παλιού οικισμού των Παργινών.

- ▲ Ελάχιστα ερείπια απομένουν στην Παλιόπαργα για να θυμίζουν την πρώτη οικιστική εγκατάσταση των Παργινών.
- ▶ Τμήμα του αμφιθεατρικά χτισμένου οικισμού της Αγιάς.
- ▶ Το γραφικότερο εσωτερικό της ταβέρνας "Όαση" στην Αγιά, με "τζουκ-μποξ" σε άριστη λειτουργία και τοίχους καλυμμένους από παλιές διαφημίσεις, που φέρνουν στο νου παλιές, ξεχασμένες εποχές. (Κάτω)

διασχίζει ένα ευρύτατο οροπέδιο, ένα εξαιρετικό βοσκοτόπι με καταπράσινη χλόη, αναρίθμητα λουλούδια και αρκετά λιμνάζοντα νερά. Σ' αυτή την απόκρυφη τοποθεσία, ανάμεσα στους άγριους ασβεστολιθικούς λόφους, ήταν το σημείο της πρώτης κατοίκησης των Παργινών πριν κατεβούν στα παράλια και στο Κάστρο. Είναι η περιφημη "**Παλιόπαργα**", πασίγνωστη σε όλους, απ' την οποία δυστυχώς το μόνο που έχει απομείνει είναι ελάχιστα δυσδιάκριτα ερείπια και λιθοσωροί. Κατηφορίζουμε προς την Αγιά, έναν μεγάλο και γραφικότερο οικισμό, χτισμένο αμφιθεατρικά σε λοφίσκους και απότομα πρανή, με κορυφαίο προσανατολισμό και θέα στο Ιόνιο. Σώζονται ακόμη διάσπαρτα αρκετά παραδοσιακά σπίτια, στην πλειοψηφία τους όμως τα οικήματα είναι σύγχρονα, χωρίς κάποια ιδιαίτερη αρχιτεκτονική ταυτότητα.

Ο οικισμός είναι φημισμένος για τις ταβέρνες

του, μια μάλιστα απ' αυτές, η "**Όαση**", στον κεντρικό δρόμο, εκτός από τη μεγαλειώδη θέα στο Ιόνιο, φιλοξενεί στους εσωτερικούς της τοίχους ένα απίθανο παζλ από παμπάλαιες διαφημίσεις και αφίσες, που φέρνουν στο νου μας εποχές γοητευτικές και ξεχασμένες.

Στην κορυφή του ανατολικού λοφίσκου της Αγιάς και σε υψόμετρο 400 μέτρων, είναι χτισμένος ο ναός του **Αγίου Αθανασίου**, με θέα εκπληκτική. Το τέμπλο είναι πέτρινο. Ένα τμήμα των τοίχων και του κοίλου της οροφής είναι τοιχογραφημένα με τοιχογραφίες προφανέστατα λαϊκού ζωγράφου. Το τριώροφο καμπαναριό είναι πετρόχτιστο, με βαριά κατασκευή.

200 περίπου μέτρα χαμηλότερα βρίσκεται η πολύ μεγαλύτερη εκκλησία του **Αγ. Γεωργίου**, με μεγάλο κτιστό και αρκετά καλά διακοσμημένο τέμπλο. Η οροφή είναι επενδεδυμένη με

- ▲ Η κεντρική είσοδος του ογκώδους Κάστρου του Αλή Πασά
- ▶ Στις ερειπωμένες ντάπιες του Κάστρου της "Ανθούσας" ή "Αγιάς", το σιδερένιο κανόνι που έχει απομείνει θυμίζει την εφήμερη εξουσία που ασκούσε κάποτε ο Αλή Πασάς στην περιοχή της Πάργας.
- ▼ Παιχνιδίσματα των αψίδων και των φωτοσκιάσεων στο Κάστρο του Αλή Πασά.

ξύλινα πηγάκια που σχηματίζουν διάφορα γεωμετρικά σχέδια. Στους αβεστοχρισμένους τοίχους δεν διακρίνεται καμιά τοιχο-

γραφία, στην κόγχη όμως του Ιερού, η Πλατυτέρα και οι Ιεράρχες είναι συνθέσεις πολύ καλής τεχνοτροπίας.

Στο Β-ΒΑ άκρο της Αγιάς βρίσκεται η τρίτη εκκλησία, η **Αγ. Παρασκευή**, με Ηρώο Πεσότων στον ευρύχωρο αύλειο χώρο, που αποτελεί και την αυλή του Δημοτικού Σχολείου του χωριού.

Επιστρέφουμε προς την Ανθούσα. Στη διασταύρωση προς "Τρίκορφο" στρίβουμε δεξιά και μετά από 1,2 χλμ. ανηφορικού ασφαλτοστρωμένου δρόμου με στροφές, φτάνουμε μπροστά στο κάστρο. Η επιλογή της θέσης του από τον Αλή Πασά δεν ήταν τυχαία. Περνώντας από μια θολωτή αψίδα και έναν μισοσκότεινο χώρο, ανεβαίνουμε με σκαλοπάτια στον υψηλότερο προμαχώνα. Ο Σαλβατώρ αναφέρει, πως από το σημείο αυτό, "δεν μπορεί να φανταστεί κανείς ωραιότερη θέα με τέτοιο παραμυθένιο φόντο. Ολόκληρη η Λευκάδα ως

- ▲ Τμήμα της μικρής αλλά όμορφης πλατείας της Ανθούσας.
- ▶ Πέτρινο καμπαναριό της εκκλησίας της Παναγίας των Βλαχερνών στην Ανθούσα.

το ακρωτήριο Δουκάτο και μετά η Κεφαλονιά, απ' όπου εμφανίζεται η μισοκρυμμένη ακτή. Παραπάνω είναι η εκκλησία της Παλιόπαργας, στα βόρεια η Αγιά και πέρα στο βάθος ο ευγενής όγκος του Παντοκράτορα της Κέρκυρας. Από κάτω τα περιβόλια της Ράπεζας (Ανθούσας), ένα μαγευτικό θέαμα, που από κορφή σε κορφή φτάνει ως το Φανάρι".

Στην Ανθούσα και στα δυτικά παράλια της Πάργας.

Μονή Βλαχέρνας

Σε απόσταση 3 περίπου χιλ. από την Πάργα συναντάμε την **Ανθούσα**. Χτισμένη στους ανατολικούς πρόποδες του λόφου με το κάστρο και μέσα στους αχαιούς ελαιώνες και τη βλάστηση, το όμορφο χωριό είναι στην πραγματικότητα μεγαλύτερο από ό,τι φαίνεται αρχικά..

Σε αντίθεση με την Αγιά, που δεν έχει καταλύματα, η Ανθούσα τα τελευταία χρόνια έχει

αρχίσει να αναπτύσσει τη δική της τουριστική υποδομή. Από τη μικρή αλλά όμορφη κεντρική πλατεία με τα καφενεία και τα ταβερνάκια βγαίνουμε με κατεύθυνση δυτική απ' το χωριό. Καθώς διασχίζουμε τον υπέροχο ελαιώνα, από μικρά ανοίγματα δεσπόζει το κάστρο πάνω απ' τα κεφάλια μας, καθώς και το δυτικό τμήμα της Πάργας.

Στα 0,8 χιλμ. από την πλατεία συναντάμε πινακίδα, που μας κατευθύνει δεξιά για τις παραλίες "**Σπαρτίλα**", "**Πλακερό**" και "**Αγ. Σώστη**". Συνεχίζουμε με καλό χωματόδρομο, που σε κάποια κατηφορικά σημεία είναι στρωμένος με τσιμέντο.

Στα 2,0 χιλμ. συναντάμε διακλάδωση με δύο πινακίδες. Η μία στ' αριστερά μας οδηγεί προς "**Βάλτο**", ενώ η άλλη στην ευθεία προς τις προηγούμενες παραλίες. Περίεργοι να γνωρίσουμε τη διαδρομή προς Βάλτο, κατευθυνόμαστε αρχικά προς τ' αριστερά. Μετά από μερικές δεκάδες μέτρα ο δρόμος διχάζεται. Αριστερά κατευθύνεται προς Ανθούσα, ενώ στην ευθεία κατηφορίζει για το Βάλτο.

ΦΩΤ. ANNA KAVATZI

▲ Εν μέσω των ερειπίων της Μονής Βθακερνών το μόνο που διατηρείται ακόμη όρθιο είναι το πετρόχτιστο βαριάς κατασκευής καμπαναριό, που το ύψος του πησιάζει τα 15 μέτρα.

Στα 0,3 χλμ., νέα διακλάδωση. Κάποιοι ελαιο-παραγωγοί από την Ανθούσα μας πληροφορούν, ότι αριστερά ο δρόμος οδηγεί στο Βάλτο, ενώ δεξιά τερματίζει στο **Μοναστήρι της Βλαχέρνας**, μας προειδοποιούν όμως, ότι ο δρόμος έχει χαλάσει πολύ από τις χειμωνιάτικες νεροποντές.

Στιγμιαίος δισταγμός, η πρόκληση όμως είναι ισχυρότερη. Κατευθυνόμαστε αρχικά προς Βάλτο. Κατήφορος, νεροφαγώματα, πέτρες, λάσπες φοβερές, περνάμε τελικά με αργή τετρακίνηση. Δύο χιλιόμετρα μετά φτάνουμε στο επίπεδο της θάλασσας, ανάμεσα σε θερμοκήπια, περιβόλια και πολλά ενοικιαζόμενα δωμάτια. Ενδιάμεσα, ένα παρακλάδι του δρόμου ανηφορίζει προς Ανθούσα, διασχίζοντας μια ρεματιά με καταρρακτάκια και πλούσια βλάστηση.

Επιστρέφουμε στη διασταύρωση και κατευθυνόμαστε προς τη Μονή. Το μετανιώνω αμέσως. Ο δρόμος είναι φρικτός από κάθε άποψη και εισπράττω αδιαμαρτύρητα τη δικαιολογημένη γκρίνια της Άννας. Μετά από 2,2 χλμ. το μαρτύριο επιτέλους τελειώνει.

Βρισκόμαστε στην άκρη σχεδόν του ακρωτηρίου "Χελαδιό", μπροστά στον ισχυρό οχυρωματικό περίβολο της μονής. Πού και πού διακρίνονται οριζόντιες και κάθετες πολεμίστρες, ενώ οι περισσότερες βρίσκονται προς τη μεριά του Ιονίου. Στο εσωτερικό της μονής τα πάντα είναι ερειπωμένα, εκτός από το καινούργιο καθολικό που χτίστηκε στη θέση του ερειπωμένου παλαιότερου. Τα μόνα που απομένουν όρθια είναι η πέτρινη αφιδωτή πύλη προς τα δυτικά και το επιβλητικών διαστάσεων καμπαναριό. Με συνολικό ύψος 15 μ. ορθώνεται σε μια ισχυρότατη τραπεζοειδή πέτρινη βάση, πάνω στην οποία είναι χτισμένο το υπόλοιπο οικοδόμημα. Οι γωνίες αποτελούνται από μεγάλους λάξευτους λίθους ενώ το εσωτερικό είναι χτισμένο με κακότεχνη αργολιθοδομή, που έχει προστεθεί μεταγενέστερα και δεν συνάδει με την όλη αρχιτεκτονική του οικοδομήματος. Στο υψηλότερο σημείο του καμπαναριού διακρίνονται αφίδες και πέτρινες κολώνες.

Στα Ν και στα Δ το πλάτωμα της μονής καταλήγει με κατακόρυφο γκρεμό 30 περίπου

ΦΩΤ. ANNA ΚΑΛΑΪΤΖΗ

Από την ερειπωμένη Μονή Βλάχερνών διατηρούνται ακόμη τμήματα του οχυρωματικού περιβόλου, καθώς και η κεντρική αψιδωτή πύλη.

ΦΩΤ. ANNA ΚΑΛΑΪΤΖΗ

▲ Το εξωκλήσι του Αγ. Σώστη αθέατο, ανάμεσα στη σχισμή των γιγαντιαίων βράχων της ακτής.

μέτρων σε άγρια βραχώδη ακτή, που είναι εξίσου απόκρημνη και προς τα Α. Η μοναδική ευχερής πρόσβαση είναι από τα Β-ΒΔ, από την πλευρά της παραλίας του Βάλτου.

Θαυμάζουμε για λίγο τη θέα προς τους Παξούς και Αντίπαξους και την Πάργα με το κάστρο της. Ύστερα εγκαταλείπουμε το φάντασμα αυτού του πάλαι ποτέ ακμαίου μνημείου της Ορθοδοξίας, περνάμε λίγο πιο κάτω από το εκκλησάκι της Αγ. Φωτεινής και σ' ένα πεντάλεπτο κατηφορίζουμε στην παραλία του Βάλτου. Αυτή άλλωστε είναι η ευχερότερη και συντομότερη διαδρομή προς το Μοναστήρι της Βλαχέρνας.

Άγιος Σώστης

Επανερχόμαστε στην αρχική διασταύρωση προς τις δυτικές παραλίες. Στα 1,2 χλμ. μια κακοτράχαλη χάραξη οδηγεί με λίγων λεπτών πεζοπορία στην ακτή Σπαρτίλα. Συνεχίζουμε και στα 1,8 χλμ. φτάνουμε στο τέarma του δρόμου, πάνω από το ξωκλήσι και την ακτή του

Αγ. Σώστη. Ο κολπίσκος είναι μικρός, με ελάχιστα κομμάτια αμμουδιάς ανάμεσα στα βράχια. Τα νερά όμως είναι πεντακάθαρα και η τοποθεσία απόκρημνη, σωστό ερημητήριο. Εξίσου απόκρημνο είναι και το ξωκλήσι του Αγ. Σώστη. Είναι χτισμένο στη σχισμή δύο πελώριων συμπαγών βράχων, που συγκλίνουν με τρόπο συγκλονιστικό πολλά μέτρα παραπάνω. Το εκκλησάκι είναι πολύ μικρό και όλος ο Α-ΝΑ του τοίχου αποτελείται από τον βράχο. Στο εσωτερικό του υπάρχουν αναμμένα καντηλάκια.

Μια εκπληκτική λεπτομέρεια που κινεί την προσοχή μας είναι ο ωραίος σταλακτιτικός διάκοσμος - παραπετασμαποειδείς ως επί το πλείστον σταλακτίτες - που έχει δημιουργηθεί μετά από σταγονορροή αιώνων στην επιφάνεια των βράχων.

Μια άχαρη τοιμεντένια σκάλα οδηγεί στη βραχώδη ακτή κάτω από το εκκλησάκι. Η τελευταία εικόνα που παίρνουμε μαζί μας είναι ο φοβερός βράχος στα δυτικά, που καταλήγει κατακόρυφα στη θάλασσα, γνωστός από τις παραδόσεις της Πάργας με την ονομασία "Φραγκοπήδημα".

Στον κόλπο του Σαρακήνικου

Μερικές δεκάδες μέτρα πριν από το εξωκλήσι του Αγίου Σώστη, ένας χωματόδρομος κατευθύνεται προς το εσωτερικό με κατεύθυνση ΒΔ.

-Λες να βγάζει στον Όρμο Σαρακήνικο; ρωτάει η Άννα.

-Ας το διαπιστώσουμε, απαντάω.

Σε δύο λεπτά το τραχύτατο οδόστρωμα μας φέρνει σχεδόν στο νου τις διαδρομές προς το Μοναστήρι και το Βάλτο. Ένα όμως χιλιόμετρο μετά αποζημιωνόμαστε με πολύ κοντινή θέα σε Παξούς και Αντίπαξους, καθώς και στο ακρότατο σημείο της Κέρκυρας. Μέσα από θαμνώδη ζούγκλα αντικρύζουμε ξαφνικά, μετά από 1,8 χλμ., την άσφαλτο. Μετά από 300 μέτρα φτάνουμε στον μικρό οικισμό του Σαρακήνικου, με ελάχιστες κατοικίες, ταβέρνες, μπαράκια και καταλύματα. Η περιοχή είναι κατάφυτη και πολύ όμορφη, την διασχίζει ένα ολοζώντανο ρεματάκι με καθαρά νερά, που εκβάλλει στην παραλία.

Ο κόλπος του Σαρακήνικου είναι ολοστρόγγυλος με βαθιά γαλάζια και διαυγέστατα

νερά. Το στόμιό του αντικρύζει τον πουνέντε και το άνοιγμα της αφεγάδιαστης καμπύλης δεν ξεπερνάει τα 200 μέτρα. Τα άκρα του στομίου, άγρια και απόκρημνα, μοιάζουν με τεράστιες δαγκάνες. Η άμμος είναι χοντρή και τα λευκά βοτσαλάκια είναι στρογγυλεμένα από την αιώνια δράση των κυμάτων του πουνέντε.

Εγκαταλείπουμε αυτή την ονειρεμένη ακτή, που απέχει μόλις 5,5 ασφάλτινα χιλιόμετρα από την Αγιά και 12 από την Πάργα, με την αίσθηση, ότι το Σαρακηνικό είναι ο ιδανικός τόπος για αξέχαστες διακοπές.

ΣΤΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΑΡΓΑΣ.

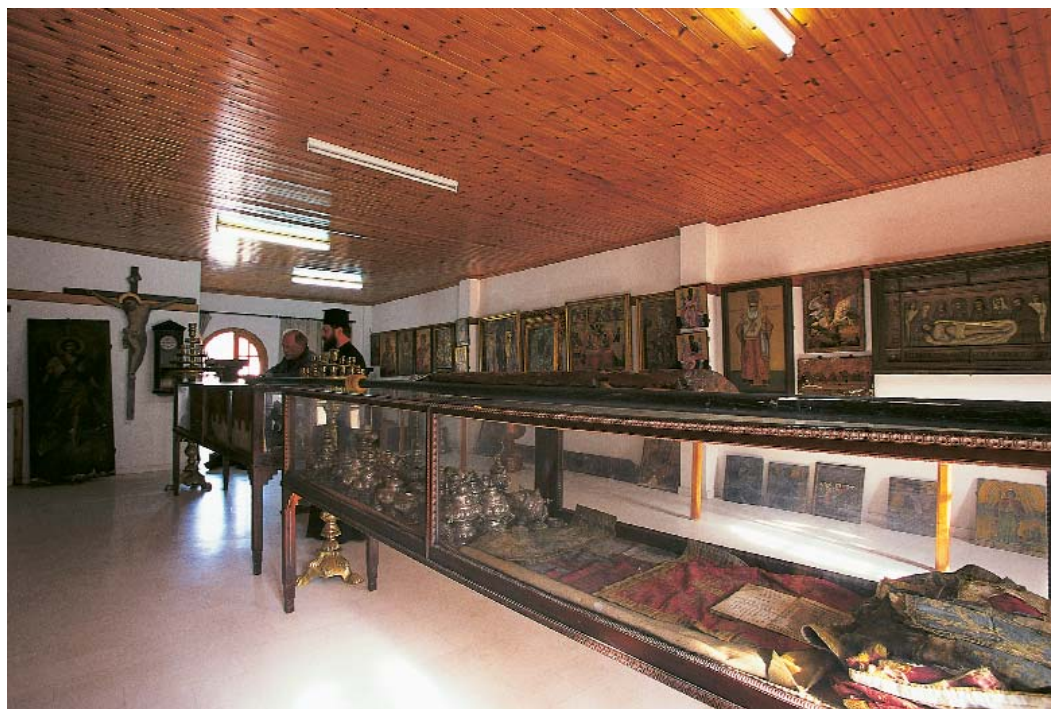
Πριν αποχαιρετήσουμε την Πάργα, οφείλουμε μια τελευταία επίσκεψη σε χώρο ιερό. Είναι το **Εκκλησιαστικό Μουσείο του Αγ. Νικολάου**. Άριστα ενημερωμένος ο **παπα-Γιώργης** αναλαμβάνει την ξενάγησή μας. Σπανιώτατα κειμήλια προκαλούν το θαυμασμό μας: Ένα Ευαγγέλιο χειρόγραφο του 1517 και ένα τυπωμένο του 1615. Ένα Αντι-

μήνσιο του 17ου αιώνα (χρυσοκέντητο ύφανση που μπορούσε να χρησιμοποιηθεί (αντίμενσα) αντί Αγίας Τράπεζας. Εικόνα της Παναγίας των Βλαχερνών ασημοκαλυμμένη, που πιθανολογείται, ότι είναι δώρο Βυζαντινού Αυτοκράτορα προς τη Μονή Βλαχερνών τον 14ο αιώνα. Μεγάλος αριθμός φορητών εικόνων από τα εξωκλήσια της Πάργας, μερικές από τις οποίες χρονολογούνται από τον 17ο αιώνα. Η θαυματουργή εικόνα της Παναγίας που είναι γνωστή στην περιοχή με την ονομασία "**Παναγιωπούλα**". Δύο εξαιρετικής τέχνης Επιτάφιοι Ρωσικής σχολής του 19ου αιώνα. Δύο επιβλητικά ξυλόγλυπτα μανουάλια του 1895 από μασσίφ κορμό δέντρου. Ένας μεγάλος αριθμός από ασημένιες καντήλες, θυμιατά, δισκοπότηρα, πόρπες και άλλα ιερά σκεύη.

Μια μπρούτζινη κολυπήθρα του 1930, "*στην οποία έχουν βαπτισθεί όλοι οι σημερινοί υπεργήλικες της Πάργας*", όπως μας λέει ο παπά-Γιώργης. Ένα ξυλόγλυπτο σεντούκι του 1863. Και τέλος το "**Φλάμπουρο της Πάργας**", η ιστορική πολεμική σημαία της πόλης, μήκους 3,5 μέτρων, ολομέταξη και χρυσοκέντητη.

▼ Ο μαγευτικός κόλπος του Σαρακηνικού με τα σμαραγδένια νερά, την υπέροχη αμμουδιά και την πλούσια βλάστηση.

ΦΩΤ. ANNA KAVATZU

▲ Τμήμα του Εκκλησιαστικού Μουσείου Αγ. Νικολάου με μερικά από τα πολύτιμα εκθέματά του.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Παραμονές Πάσχα του 1968 ο αείμνηστος **Παύλος Παλαιολόγος** ανακάλυψε την Πάργα. Ο αξέχαστος βιρτουόζος της πέννας περικλείει σε μερικές αράδες, γεμάτες γλαφυρότητα, τις εντυπώσεις του από την πρώτη εκείνη επίσκεψη στην "άγνωστη πολιτεία". Ας κλείσουμε το άρθρο μας με την αξεπέραστη γοητεία του λόγου του... "Ανακάλυψη Παραδείσου. Παραμονές Πάσχα. Πολιτεία μίνι, εργόχειρο της φύσης. Γενναιόδωροι που υπήρξαν οι θεοί της. Η μέγιστη ομορφιά σε ελάχιστο χώρο. Καντούνια και βενετσιάνικα χτίσματα. Όλα υποκοριστικά, κονκλιστικά, μινιόν, αγιοβασιλιάτικο παιχνίδι... Μοσχοβολούν οι λεμονιές και οι πασχαλιές. Λουλουδιασμένα τα παράθυρα, τα δέντρα, οι ρωγμές των τοίχων... Όλα μαγεία... Δεν θυμούμαι νάχω γνωρίσει ελληνική ομορφιά πιο εντυπωσιακή απ' αυτήν στη μικρότητά της".

Ευχαριστούμε θερμά:

Τον Δήμαρχο Πάργας **Σπύρο Νούση**, για τις

πολλαπλές βοήθειές του και την βιβλιογραφία που μας παραχώρησε. Τον **Ευθύμη** και την **Ελένη Παππά** από το ξενοδοχείο "Παράδεισος" για τις πολλές βοήθειες και την εγκάρδια φιλοξενία τους. Τον φιλόλογο καθηγητή και πρώην Γυμνασιάρχη Πάργας **Θανάση Σινάκο**, που με την πλούσια βιβλιογραφία, τις απέραντες γνώσεις και τον πολύτιμο χρόνο που διέθεσε στις περιηγήσεις μας, επέδρασε καταλυτικά στη σφαιρική γνωριμία μας με την Πάργα. Τον αρχαιολόγο **Μπάμπη Κυριάκη** για τη θαυμάσια ξενάγηση και τις σημαντικές πληροφορίες του για τον θολωτό Μυκηναϊκό τάφο. Τους φωτογράφους της Πάργας, αδελφούς **Αλέξανδρο** και **Σπύρο Δούλη** (Τηλ. 26840/32486) για την παραχώρηση φωτογραφικών αντιγράφων από το βιβλίο του Σαλβατώρ. Τον πρόεδρο του ιδρύματος "Ακτία Νικόπολις" **Νίκο Καράμπελα**, για τα σημαντικά στοιχεία σχετικά με το βιβλίο του Σαλβατώρ. Τέλος τον γραφίστα, φωτογράφο και αγαπητό φίλο **Σπύρο Βαγγελιάκη**, που με την εξαιρετική φωτογραφική του δουλειά, συνέβαλε αποφασιστικά στην ολοκλήρωση του άρθρου.

ΧΡΗΣΙΜΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ

Δήμος Πάργας :
26840/31034
Δημ. Γραφείο
Γενικού Τουρισμού:
26840/32107
Αστυνομία /
Τουριστική
Αστυνομία:
26840/31222
Λιμεναρχείο :
26840/31227
Ιατρείο Πάργας :
26840/31233
ΚΤΕΛ :
26840/31218

▲ Ήρεμη βόλτα και κουβεντούλα στο "Πόντε", τον μόλο της Πάργας, με φόντο το αμφιθεατρικό τμήμα της πόλης και το κάστρο.

ΔΙΑΜΟΝΗ

- ♦ ΑΛΦΑ-ΔΗΜΑΚΟΣ
- ♦ VALTOS BEACH
- ♦ VILLA ROSA
- ♦ LICHNOS BEACH
- ♦ ΜΠΑΚΟΛΙ
- ♦ PARGA BEACH
- ♦ ΑΚΡΟΠΟΛΗ,
- ♦ ΑΥΡΑ
- ♦ ΑΧΙΛΛΕΑΣ
- ♦ ΜΑΓΓΛΑΣ
- ♦ ΜΙΑΤΟΣ,
- ♦ ΝΤΕΛΛΑΣ
- ♦ ΟΔΥΜΠΙΚ
- ♦ ΡΕΖΙ
- ♦ ΤΟΥΡΥΝΗ
- ♦ ΩΡΑΙΑ ΘΕΑ
- ♦ ΑΓΙΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ
- ♦ ΑΛΚΥΩΝ
- ♦ ΓΑΛΗΝΗ
- ♦ ΚΑΛΥΨΩ
- ♦ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ
- ♦ TOURIST
- ♦ ΑΝΤΖΕΛΑ
- ♦ ΝΗΝΕΜΙΑ

Κατ. Α΄
Κατ. Β΄
Κατ. Β΄
Κατ. Β΄
Κατ. Β΄
Κατ. Β΄
Κατ. Β΄
Κατ. Γ΄
Κατ. Γ΄
Κατ. Γ΄
Κατ. Γ΄
Κατ. Γ΄
Κατ. Γ΄
Κατ. Γ΄
Κατ. Γ΄
Κατ. Γ΄
Κατ. Γ΄
Κατ. Γ΄
Κατ. Δ΄
Κατ. Δ΄
Κατ. Δ΄
Κατ. Δ΄
Κατ. Δ΄
Κατ. Δ΄
Κατ. Δ΄
Κατ. Δ΄
Κατ. Δ΄
Κατ. Ε΄
Κατ. Ε΄

Τηλ 2684032111
Τηλ 2684031610
Τηλ 2684031952
Τηλ 2684031257
Τηλ 2684031200
Τηλ 2684031293
Τηλ 2684031239
Τηλ 2684031205
Τηλ 2684031600
Τηλ 26840-31228
Τηλ 2684031384
Τηλ 2684031655
Τηλ 26840-31360
Τηλ 2684031680
Τηλ 2684031219
Τηλ 2684031575
Τηλ 2684031150
Τηλ 2684031022
Τηλ 2684031581
Τηλ 2684031316
Τηλ 2684031229
Τηλ 2684031239
Τηλ 2684031614
Τηλ 2684031237

▲ Καλλιτεχνική απεικόνιση περιοχής Πάργας από τον Σπύρο Βαγγελάκη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Λ. Σαλβατώρ, “ΠΑΡΓΑ”, εκδ. Κ. και Π. ΣΗΠΙΛΙΑΣ ΑΕΒΕ, “Το Οικονομικό”, Αθήνα 1997.
- C.P. de Bosset, “ Η ΠΑΡΓΑ ΚΑΙ ΤΑ ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ”, Σύλλογος Παργινών Αθήνας, εκδ. Δωδώνη, Αθήνα - Γιάννινα 2000
- Γ.Π. Γκίκα, “ΚΑΣΤΡΑ ΤΑΞΙΔΙΑ” Ε΄ ΤΟΜΟΣ, (Το Κάστρο της Πάργας), εκδ. “Αστήρ” Αθήνα 1995
- Κ.Α. Μιχαηλίδη, “Η ΠΑΡΓΑ, Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΠ΄ ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ”, Β΄ ΕΚΔΟΣΗ, εκδ. Δήμου Πάργας 1963
- Γ. Ε. Κομπύλα, “Ο ΠΥΡΠΟΛΗΤΗΣ ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ ΚΑΝΑΡΗΣ - Ένας Ψαριανός στην Πάργα”, Ιωάννινα 1993
- Ν. Τσάκα, “ΠΑΡΓΙΝΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ, ΙΕΡΑ ΚΕΙΜΗΛΙΑ - ΑΡΧΑΙΑ ΜΝΗΜΕΙΑ”, Πάργα 1993
- Στοιχεία ιστορικά, τοπογραφικά και αρχιτεκτονικά από τον Α. Σινάκο και αρχαιολογικά από τον Μ. Κυριάκη.
- Π. Παλαιολόγου, “ΠΑΡΓΑ, Η ΑΓΝΩΣΤΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ”, Εφημ. ΤΟ ΒΗΜΑ, 27/04/1968

MAGDA'S

apartments
QUALITY RESORT

tel.: 2684031228 fax : 2684031690
e-mail: magdas@otenet.gr

www.magdas-apartments.gr

Lichnos Beach
HOTEL BUNGALOWS & STUDIOS

www.lichnosbeach.com

Lichnos-Parga-Hellas

Tel: 2684031257, 31422, 31857-8
Fax: 2684031157
e-mail: info@lichnosbeach.com

Η Α
HOTEL
ACROPOL

Anexartisias 37-39, 480 60 Parga
Tel: 2684031910-32177
Fax: 2684031834
email: zigounisco@otenet.gr

www.pargatravel.gr

Νιώσε την διαφορά!

ΤΟ **Καφέ** ΠΛΗΡΗ
ΤΟΥ **ΚΑΣΤΡΟΥ**

ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΒΕΝΕΤΙΑΝΙΚΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΠΑΡΓΑΣ
ΑΠΟΛΑΥΣΤΕ ΤΟ ΕΙΣΩΓΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΝΟΡΑΜΙΚΗ ΘΕΑ
ΠΑΝΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΓΑ ΚΑΙ ΤΟ ΝΗΣΑΚΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ
ΚΑΙ ΑΦΕΘΕΙΤΕ ΣΤΟ ΑΠΕΡΑΝΤΟ ΓΑΛΑΖΙΟ ΤΟΥ ΙΟΝΙΟΥ

